

Tveta

Stensättningar, boplatsområden
och hägnader i skogsmark

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning L2014:174, L2015:9582, L2021:4349, L2021:4351, L2021:4352 m.fl.

Lastbilen 4

Tveta socken

Södertälje kommun

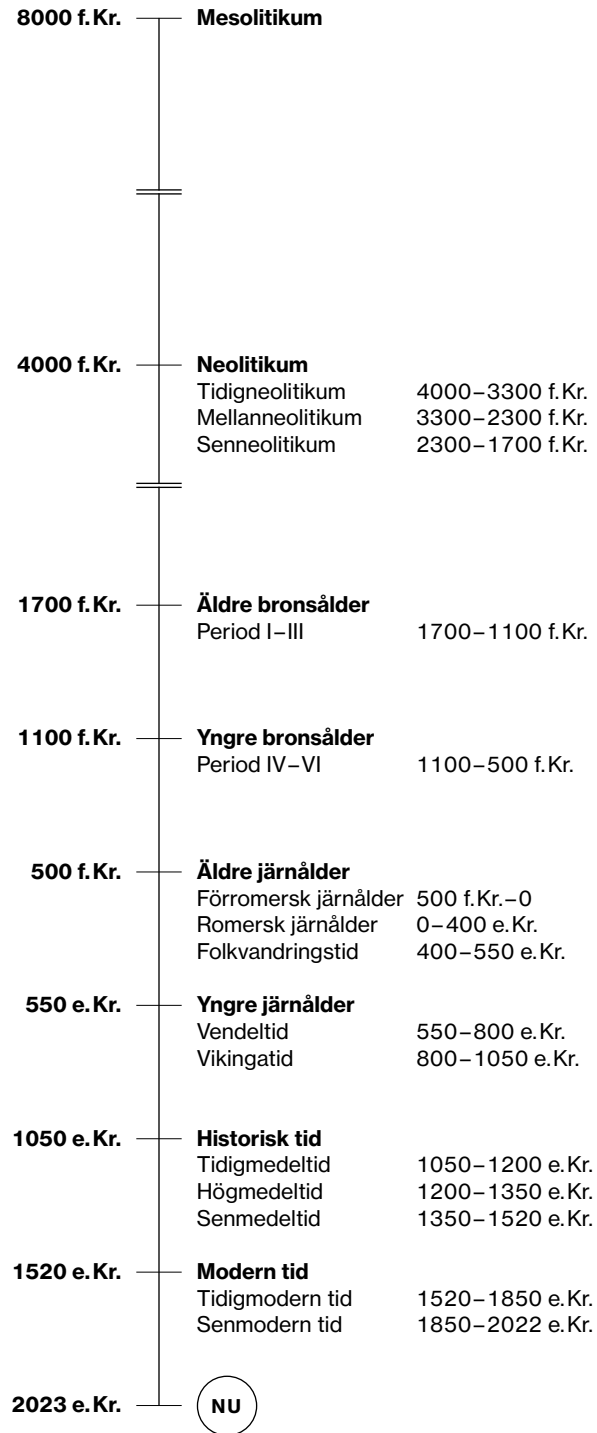
Stockholms län

Södermanland

*Av ANDREAS FORSGREN
med bidrag av Mattias Johansson*

ARKEOLOGISK
PERIODINDELNING
FRÅN
STENÅLDER
TILL
NUTID

Tveta

Stensättningar, boplatsområden och hägnader i skogsmark

Arkeologisk förundersökning

Fornlämning L2014:174, L2015:9582, L2021:4349, L2021:4351, L2021:4352 m.fl.

Lastbilen 4

Tveta socken

Södertälje kommun

Stockholms län

Södermanland

Av ANDREAS FORSGREN med bidrag av Mattias Johansson

Denna rapport har framställts av ett företag
vars miljöledningssystem är certifierat enligt ISO 14001
av Svensk Certifiering Norden AB

STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD
PILGATAN 8 D
721 30 VÄSTERÅS

Tel: 021-80 62 80
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2023

Samtliga foton av Andreas Forsgren där inget annat anges.

OMSLAG
Vy från område 1 vid stensättningen L2021:4354.

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Publik Licens 4.0 (CC BY)
<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>

Lantmäteriets kartor omfattas inte av ovanstående licensiering.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Medgivande 5001606 och 5001612.

ISBN 978-91-8041-125-7

INNEHÅLL

Sammanfattning	5
Inledning.	6
Topografi och fornlämningsmiljö	6
Tidigare undersökningar	9
Syfte, metod och genomförande	9
Syfte	9
Metod och genomförande	9
<i>Området som helhet</i>	9
<i>Område 1, 2, 6 och 7 – Stensättningar</i>	11
<i>Område 3 – Hägnader</i>	11
<i>Område 4 – Boplatsområde</i>	11
<i>Område 5 – Boplatsområde</i>	12
Undersökningsresultat	12
Område 1	13
<i>Slutsats</i>	16
Område 2	16
<i>Slutsats</i>	18
Område 3	18
<i>Slutsats</i>	29
Område 4	29
<i>Slutsats</i>	34
Område 5	37
<i>Slutsats</i>	41
Område 6	42
<i>Slutsats</i>	44
Område 7	45
<i>Slutsats</i>	48
Fynd	49
Analys	51
Vedartsanalys	51
¹⁴ C-analys	51
Tolkning och utvärdering	52
Referenser	55
Kart- och arkivmaterial	55
Litteratur	55
Tekniska och administrativa uppgifter	56
Bilagor	57
Bilaga 1. Schakttabell	57
Bilaga 2. Anläggningstabell	60
Bilaga 3. Övriga inmätta anläggningar	63
Bilaga 4. Fyndtabell	63
Bilaga 5. Provrutor	64
Bilaga 6. Vedartsanalys	65
Bilaga 7. ¹⁴ C-analys	69

Figur 1. Förundersökningsområdet markerat med en röd linje. Utdrag ur Terrängkartan. Skala 1:50 000.

Sammanfattning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har under maj 2022 utfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Lastbilen 4, Södertälje kommun och Stockholm län. Undersökningen föranleddes av att Scania CV AB planerar att utöka sin verksamhet inom fastigheten. Förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Stockholms län och Scania CV AB bekostade förundersökningen. Projektledare i fält var Ingela Harrysson. Rapporten har sammanställts av Andreas Forsgren med bidrag av Mattias Johansson (kart- och arkivstudier).

Förundersökningens syfte var att fastställa och dokumentera fornlämningarnas karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt tillvarata fornyfynd. Resultaten ska kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning. Inom ramen för förundersökningen skulle det också finnas utrymme att dokumentera diffusa eller förstörda/omrörda lämningar där omfattning och urval gjordes i dialog med Länsstyrelsen.

Förundersökningsområdet var cirka 19 hektar stort och huvudsakligen beläget i kupe-rad terräng i bergbunden skogsmark med höjdnivåer på cirka 30–65 meter över havet. Tretton fornlämningar ingick i förundersökningen, bestående av åtta stensättningar, tre hägnader och två boplatsoområden. Totalt grävdes 35 schakt med en sammanlagd yta av 1 080 m².

Totalt påträffades – utöver de redan kända och registrerade lämningarna som nämns ovan – trettio anläggningar fördelade på sju stolphål, sju gropar, fem härdar och två kultur-lager, de flesta i område 5. Bland dessa trettio ingår också lämningar i område 3 vilka tidigare tolkades utgöra en av de sedan tidigare registrerade hägnaderna – en syll, ett fundament och en stenkonstruktion. Där ingår också fyra odlings-/röjningsrösen (tre i område 3 och ett i område 4), en stenkonstruktion i område 4 och en upprest sten – möjligen recent – i område 7. Fem fynd påträffades, bestående av en järnpryl i område 4 samt bränd lera, keramik, kvartsavslag och en malstensunderliggare i område 5. Fem ¹⁴C-analyser gav spridda dateringar mellan förromersk järnålder och efterreformatorisk tid.

- *Område 1 (stensättningar L2021:4354 och L2021:4374).* De två stensättningarna kontrollerades och bekräftades. Inga övriga stensättningar påträffades. Utöver detta påträffades en härd som undersöktes och togs bort samt registrerades som härd, undersökt och borttagen, i Kulturmiljöregistret (KMR). Härden ¹⁴C-daterades till förromersk järnålder.
- *Område 2 (stensättningar L2021:4352 och L2021:4375).* De två stensättningarna kontrollerades och bekräftades. Inga övriga lämningar påträffades.
- *Område 3 (hägnader L2021:4349, L2021:4351 och L2021:4378).* De tre hägnaderna i område 3 delundersöktes. Området var svårtolkat. Den östra hägnaden visade sig utgöra en terrassering och registrerades om i KMR till en sådan. Hägnaderna och terrassen har fått status möjlig fornlämning. Utöver detta påträffades tre röjningsrösen, tre stolphål och en grop (troligen recent). Röjningsrösen registrerades i KMR som övriga kulturhistoriska lämningar. Stolphålen tolkas höra till den norra hägnaden.
- *Område 4 (boplatsoområde L2014:174).* Den västra/sydvästra delen av det år 1989 undersökta och borttagna boplatsoområdet kontrollerades och konstaterades innehålla sporadiskt med anläggningar vilka undersöktes och togs bort. En grop ¹⁴C-daterades till sen medeltid–efterreformatorisk tid. Boplatsoområdet utökades i KMR. Antikvarisk bedömning och undersökningsstatus som helt undersökt kvarstår. Ett röjningsröse påträffades, vilket registrerades i KMR som en övrig kulturhistorisk lämning.

- *Område 5 (boplatsområde L2021:4360)*. Boplatsområdet avgränsades och utökades i KMR åt söder. Stolphål, härdar, gropar och ett kulturlager påträffades. En härd ¹⁴C-daterades till folkvandringstid–tidig vendeltid, och en annan härd ¹⁴C-daterades till sen vikingatid–tidig medeltid.
- *Område 6 (stensättningar L2021:4361, L2021:4376 och L2021:4377)*. De tre stensättningarna kontrollerades, varpå två bekräftades. En (L2021:4377) bedömdes utgöra en naturformation och förlorar sin status som fornlämning i KMR. Inga övriga lämningar påträffades.
- *Område 7 (stensättning L2015:9582)*. Stensättningen kontrollerades och bekräftades. Inga övriga stensättningar påträffades. Utöver detta påträffades en grop som undersöktes och togs bort samt registrerades som boplatslämning övrig, undersökt och borttagen, i KMR. Gropen ¹⁴C-daterades till efterreformatorisk tid. En upprest sten (troligen recent) påträffades.

Inledning

Stiftelsen Kulturmiljövård (KM) har utfört en arkeologisk förundersökning inom fastigheten Lastbilen 4, Södertälje kommun och Stockholm län. Undersökningen föranledes av att Scania CV AB planerar att utöka sin verksamhet inom fastigheten. Fältarbetet utfördes den 2 maj–19 maj 2022. Projektledare i fält var Ingela Harrysson. Projektledare under rapportfasen var Andreas Forsgren, som också har sammanställt denna rapport med bidrag av Mattias Johansson. Förundersökningen utfördes efter beslut från Länsstyrelsen i Stockholms län och Scania CV AB bekostade förundersökningen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet, cirka 19 hektar stort, består av ett flertal lämningar belägna på olika ytor. Området består vidare i huvudsak av kuperad terräng i bergbunden skogsmark med höjdnivåer på cirka 30–65 meter över havet.

Tretton sedan tidigare registrerade lämningar ingick i förundersökningen:

- Åtta stensättningar: L2015:9582, L2021:4352, L2021:4354, L2021:4361, L2021:4374, L2021:4375, L2021:4376 och L2021:4377 (område 1, 2, 6 och 7).
- Tre hägnader: L2021:4349, L2021:4351 och L2021:4378 (område 3).
- Ett boplatsområde med status ingen antikvarisk bedömning (på grund av tidigare genomförd undersökning av lämningen, se Äijä 1990): L2014:174 (område 4).
- Ett boplatsområde: L2021:4360 (område 5).

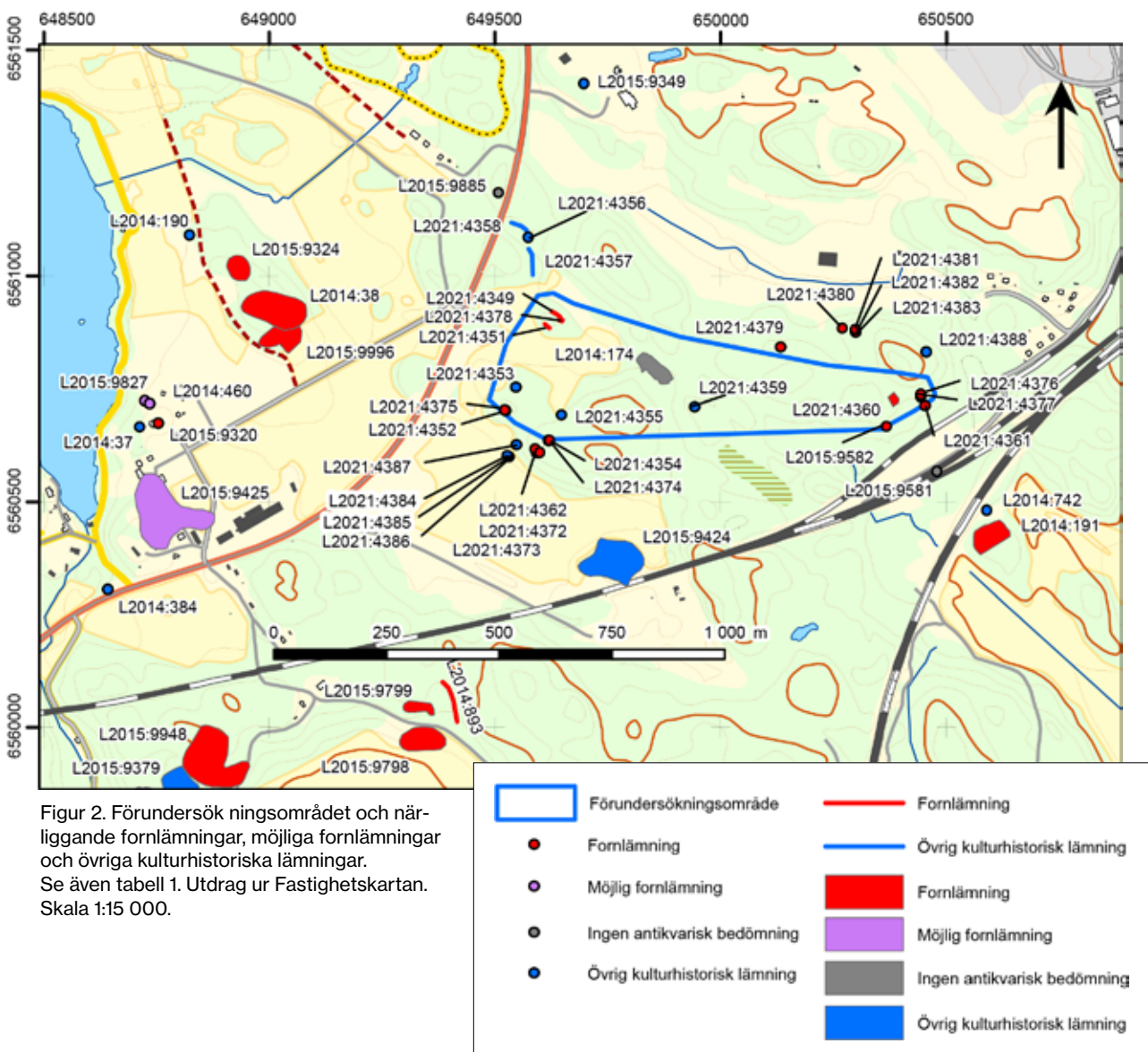
Området utgörs huvudsakligen av ett höjdstreckt impediment som under förhistorisk tid varit beläget mellan sjön Måsnaren och det sund som var öppet mellan Mälaren och Östersjön. Under neolitikum utgjordes området av skärgård med vikar och uddar i ett tätande skärgårdslandskap med större och mindre öar. Allt eftersom landhöjningen fortskred smalnade sundet av. Efter hand har de uppgrundade områdena erbjudit goda betesmarker på sankängar. Under äldre järnålder har potentiella boplatslägen framträtt på lägre nivåer och ett flertal stensättningar – i hög mån sannolikt gravar från denna period – finns i närområdet.

Cirka 700 meter väster om förundersökningsområdet, vid sjön Måsnarens södra strand, ligger Tvetå kyrka med anor från 1200-talet. Strax öster om kyrkan finns också de historiska bytomterna Hovsjö och Kvarsta (L2015:9324 och L2015:9996), liksom ett

järnåldersgravfält – benämnt ”Osebacke” – med femtio registrerade gravar (L2014:38). Invid kyrkan ligger också herrgården och det tidigare säteriet Tvetaberg.

Under historisk tid har ett antal torp med påföljande nyodling av mark anlagts i närområdet. Ett av de mest närliggande exempel på detta utgörs av L2021:4386, belägen cirka 55 meter sydväst om förundersökningsområdet. Detta är platsen för lägenhetsbebyggelsen Skinnartorp, belagd i kartmaterial från 1697 (KMR). Lämnings från ett annat närliggande torp, L2015:9424, är beläget cirka 250 meter söder om förundersökningsområdet. Denna utgörs av en husgrund från historisk tid vilket har varit platsen för lägenhetsbebyggelsen Högberg, kartlagd 1697 (Bondesson 2021:7). På ett impediment cirka 100–150 meter väster om förundersökningsområdet har enligt den häradsekonomiska kartan från 1901–1906 (Nykvarn 67-2) bebyggelsen Alléstugan varit belägen. Denna syns ännu på flygfotografier från 1970-talet (Historiskt ortofoto, referensår 1975), men idag löper Tvetavägen tvärs över större delen av platsen där Alléstugan var belägen. Idag är stora delar av förundersökningsområdet bevuxna med blandskog och terrängen är mycket kuperad.

Se figur 2 och tabell 1 för en mer komplett förteckning över närliggande lämningar.

Tabell 1. Fornlämningar, möjliga fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar utmärkta i figur 2. Observera att de lämningar som ingår i föreliggande förundersökning behandlas under "Resultat" i denna rapport.

Lämningsnr	Typ	Kommentar
L2015:9349	Fornlämningsliknande lämning, övrig kulturhistorisk lämning	Stensättningsliknande lämning, rund, ca 8 m i diam, fylld, 0,4 m hög.
L2015:9885	Fornlämningsliknande bildning, ej kulturhistorisk lämning	Stensättningsliknande bildning, rund, ca 8 m i diam, fylld, 0,4 m hög. Troligen uppkommen genom utbyggnad av landsväg.
L2021:4358	Färdväg, övrig kulturhistorisk lämning	Vägbank, ca 50 m lång (NV-SÖ), 5 m bred och upp till 1,3 m hög.
L2021:4356	Bro, övrig kulturhistorisk lämning	Plattbro, ca 4 m lång (N-S), ca 5 m bred och ca 1,3 m hög.
L2021:4357	Färdväg, övrig kulturhistorisk lämning	Vägbank, ca 60 m lång (N-S), 5m bred och upp till 0,7 m h.
L2014:190	Fornlämningsliknande lämning, övrig kulturhistorisk lämning	Stensättningsliknande lämning, rund, 3 m i diam och 0,3 m hög.
L2015:9324	Bytomt/Gårdstomt, fornlämning	Bebyggelselämningar, ca 30x30 m stora, bestående av två husgrunder och två källargrunder. Hovsjö gamla tomt.
L2014:38	Gravfält, fornlämning	140x50-80 stort (Ö-V), bestående av femtio fornlämningar.
L2015:9996	Bytomt/Gårdstomt, fornlämning	Bebyggelselämningar inom ett ca 90x50 m stort (Ö-V) område. Kvarsta gamla tomt.
L2015:9827	Stensättning, möjlig fornlämning	Stensättning (höglignande), rest av?
L2014:460	Stensättning, möjlig fornlämning	Stensättning? Rund, 4,5 m i diam och 0,2 m hög.
L2014:37	Fornlämningsliknande lämning, övrig kulturhistorisk lämning	Stensättningsliknande lämning, rund, ca 9 m diam. 0,4 m hög. Troligen en gammal "punschertass" eller dylikt, parkanläggning.
L2015:9320	Runristning, fornlämning	Runsten, röd sandsten.
L2015:9425	Husgrund, historisk tid, möjlig fornlämning	Bebyggelselämning, Ålökvarns gård.
L2014:384	Fornlämningsliknande lämning, övrig kulturhistorisk lämning	Höglignande lämning, 4,5 m i diam och 0,5 m hög.
L2015:9948	Gravfält, fornlämning	140x50-120 m stort, bestående av ungefär 65 fornlämningar.
L2015:9379	Husgrund, historisk tid, övrig kulturhistorisk lämning	Bebyggelselämningar, stensyllar och stensködd brunn.
L2015:9798	Boplats, fornlämning	Förhistorisk boplats, ca 100x50 m stor (Ö-V).
L2015:9799	Gravfält, fornlämning	Bestående av ungefär sex fornlämningar.
L2014:893	Färdväg, fornlämning	Hålväg, ca 70 m lång (NNV-S).
L2015:9424	Husgrund, historisk tid, övrig kulturhistorisk lämning	Bebyggelselämning, gårds-/torpläge, Högsberg. 120x80 m stor.
L2021:4384	Röjningsröse, övrig kulturhistorisk lämning	Ca 5x4 m stort.
L2021:4385	Röjningsröse, övrig kulturhistorisk lämning	Ca 2x1,7 m stort.
L2021:4386	Lägenhetsbebyggelse, övrig kulturhistorisk lämning	Bestående av en möjlig syllstensrad. Har tillhört Skinnartorp, belagd år 1697.
L2021:4387	Röjningsröse, övrig kulturhistorisk lämning	Ca 4x2 m stort.
L2021:4362	Stensättning, fornlämning	Stensättning? Rund, 6 m i diam och 0,3-0,4 m hög.
L2021:4372	Stensättning, fornlämning	Rund, 7 m i diam och 0,3-0,4 m hög.
L2021:4373	Stensättning, fornlämning	Rund, 7 m i diam och 0,3-0,4 m hög.
L2021:4379	Stensättning, fornlämning	Rund, 5,5 m i diam och 0,3-0,6 m hög.
L2021:4380	Stensättning, fornlämning	Rund, ca 6 m i diam.
L2021:4381	Stensättning, fornlämning	Rund, ca 4 m i diam.
L2021:4382	Stensättning, fornlämning	Rund, ca 1,5 m i diam.
L2021:4383	Stensättning, fornlämning	Närmast rund, ca 6 m i diam.
L2021:4388	Fyndplats, övrig kulturhistorisk lämning	Fyndplats för en bit slagen kvarts
L2015:9581	Fornlämningsliknande lämning, ingen antikvarisk bedömning	Konstaterad ej fornlämning.
L2014:742	Härd, övrig kulturhistorisk lämning	-
L2014:191	Boplats, fornlämning	Boplatsområde, 70x50 m stort, bestående av fyra husgrunder (eller husgrunds-terrasser).
L2021:4359	Övrigt, övrig kulturhistorisk lämning	Stencirkel av lagd sten, ca 2 m i diam. Möjligen skjutskåre, fångstanläggning, raserad gränsmarkering.
L2021:4355	Röjningsröse, övrig kulturhistorisk lämning	Runt, 2 m i diam.
L2021:4353	Röjningsröse, övrig kulturhistorisk lämning	Ovalt, ca 3x2 m stor.

Tidigare undersökningar

Utanför nu aktuellt område har tidigare ett fåtal gravar och boplatzlämningar undersökts, i öster exempelvis boplatzlämningar vid L2014:191. Då påträffades skadade lämningar som tolkades utgöra någon form av husterrasser där det i schakten påträffades skärvsten (KMR).

Inom förundersökningsområdet ligger boplatsoområdet L2014:174, inom vilken en yta om 90 × 30 meter undersöktes 1989 (Äijä 1990). Boplatsoområdet hade ett stort tidsspann och var mycket svårtolkat. De undersökta anläggningarna bestod bland annat av en skärvstenspackning, cirka 16 × 12 meter stor och 1,5 meter djup. Centralt i anläggningen fanns ett stort block. Anläggningen daterades med träkol till 1650 e.Kr. Fynd av förmodad knacksten påträffades.

Vidare undersöktes anläggningar som inledningsvis utifrån överbyggnadens form bedömdes vara stensättningar. Ingen av anläggningarna innehöll några rester efter en begravning. Istället påträffades i några fall en grop under överbyggnaden. En av anläggningarna (A8 i Äijä 1990) daterades till vikingatid. En av anläggningarna som bedömdes vara en stensättning då överbyggnaden var mycket välldagd visade sig vid undersökning vara en härd (A9 i Äijä 1990) daterad till förromersk järnålder (Äijä 1990:4ff). Likande härdar och ”tomma” stenpackningar har bland annat påträffats i Hjulsta i Spånga socken, där flera av dessa kunde föras både till bronsålder och järnålder (Harrysson & Hallgren 2019:47, 49).

Delar av förundersökningsområdet har efter detta varit föremål för utredning, vilket skedde inför byggandet av Grödingebanan (Runeson 1995). En arkeologisk utredning etapp 1 och 2 genomfördes inom området under våren 2021 av Arkeologerna Statens historiska museer, då flertalet av fornlämningarna som förundersökts inom ramarna för föreliggande projekt påträffades (Bondesson 2021).

Syfte, metod och genomförande

Syfte

Förundersökningens syfte var att fastställa och dokumentera fornlämningarnas karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt tillvarata fornyfynd. Resultaten ska kunna användas av undersökare för att bedöma och beräkna omfattningen av en arkeologisk undersökning. Inom ramen för förundersökningen skulle det också finnas utrymme att dokumentera diffusa eller förstörda/omrörda lämningar där omfattning och urval gjordes i dialog med Länsstyrelsen.

Metod och genomförande

Området som helhet

Fältarbetet, vilket utfördes under perioden 2 maj–19 maj 2022, inleddes med kartering av området kring respektive fornlämning där topografiska element och eventuella synliga skador mättes in och dokumenterades. Översiktliga fotografier över varje område togs.

Sökschakten utgick från synliga eller kända anläggningar, block och stenkonstruktioner. Schakt mättes in med RTK-GPS och dokumenterades med beskrivning, enstaka schakt fotograferades. Schakten lades sedan igen.

Synliga lämningar och anläggningar som påträffades vid sökschaktsgrävning mättes in med RTK-GPS, typbestämdes samt plandokumenterades med beskrivning och foto. Ett urval av påträffade nedgrävda anläggningar undersöktes för att fastställa deras status. Anläggningar undersöktes till 50%.

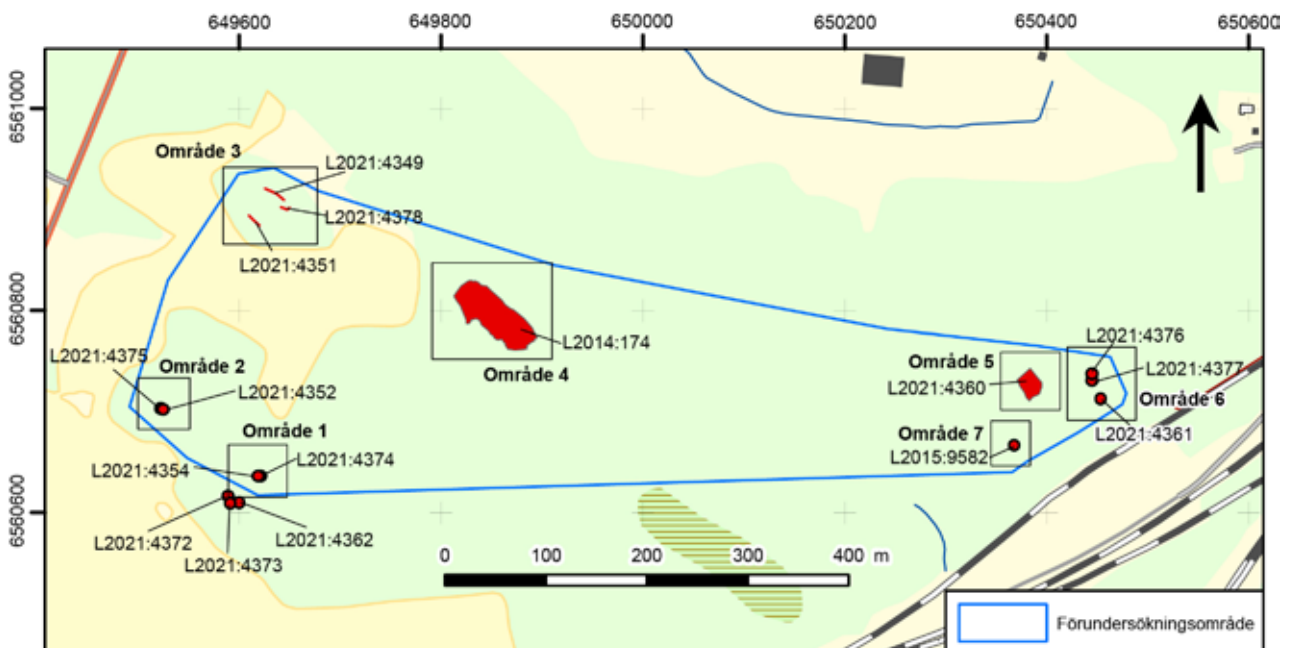
All mätdata (kontext-, fynd- och provregistrering) samlades i Intrasis 3 vars metadata anpassats till frågeställningarna. Utifrån metadatamallen i Intrasis skapades digitala kontextblanketter i programmet Sailforms och dokumentation skedde sedan på surfplattor i det praktiska fältarbetet. Från surfplattorna exporterades kontextformulären till Intrasis 3. Fortsatt GIS-bearbetning genomfördes i ArcMap.

Metalldetektering genomfördes vid block som låg i områden med stensättningar samt vid hägnaderna i område 3.

Fynd har samlats in och hanterats med utgångspunkt i undersökningens syfte och ambitionsnivå. Fynden kommer efter urval och eventuell konservering att lämnas till det museum som Riksantikvarieämbetet anvisar.

Analyser

Vedartsprover i syfte att identifiera ett lämpligt material för ¹⁴C-datering insamlades. Tio prover skickades till vedartsanalys vilken genomfördes av Erik Danielsson, Vedlab. Påföljande ¹⁴C-analyser genomfördes i syfte att komplettera fornlämningarnas typologiska dateringar. Fem prover skickades till ¹⁴C-analys vilken genomfördes vid Tandemlaboratoriet, Uppsala universitet. Proverna togs ur stratigrafiskt slutna kontexter bestående av tre härdar och två gropar. Träkolet från de tre härdarna kan förmodas datera användningen av härden, medan osäkerhetsfaktorn är större vad gäller huruvida fyllningen i de två groparna verkligen daterar groparnas användning. Dateringen av material från de två groparna motiverades trots detta av att de var de enda undersökta anläggningar inom respektive område (område 4 och 7) som innehöll daterbart material.

Figur 3. Förundersökningsområdet med de objekt som ingick i förundersökningen (och tre stensättningar i söder strax utanför förundersökningsområdet, då dessa låg så pass nära). Förundersökningen delades upp i sju områden. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:7 500.

Områden

Lämningarna har i föreliggande rapport delats upp i sju områden enligt figur 3. Detta då förutsättningar, belägenhet, topografi, lämningstyp och undersökningsmetodik varierade mellan de olika områdena.

Område 1, 2, 6 och 7 – Stensättningar

Förundersökningen skulle fastställa gravarnas utsträckning. En sammanhängande yta skulle banas av/tas upp. Ytan skulle göras så stor att eventuella ytterligare anläggningar inom ytan för gravarna och deras direkta närhet fångades upp. Gravarna skulle inte rensas mer än vad som krävdes för att det skulle gå att avgöra om det var fornlämning. Om det krävdes ytterligare åtgärder för att konstatera fornlämning skulle en dialog föras med Länsstyrelsen.

För de totalt åtta registrerade stensättningarna och deras närområde fastställdes deras totala antal dels genom att sammanhängande ytor banades av, dels genom mindre sökschakt. Vid framför allt område 1, 2 och 7 togs mindre sökschakt upp snarare än att sammanhängande ytor banades av. Valet av schaktningsmetod styrdes delvis av områdenas topografi med exempelvis berg i dagen. En annan faktor vid valet av de ytor som schaktades utgjordes av okulär besiktning, där schakt drogs vid ytor som bedömdes ha störst potential för att innehålla fler stensättningar eller andra anläggningar. Detta urval gjordes på basis av topografiskt lämpliga lägen.

Målsättningen var att göra de schaktade ytorna så stora att eventuella ytterligare anläggningar inom ytan för gravarna och deras direkta närhet fångades upp. Delar av stensättningarnas överbyggnad grovrensades. Metalldetektering genomfördes kring block och berghällar som låg inom områden med stensättningar. Befintliga stensättningars status kontrollerades, mättes in med RTK-GPS, beskrevs och fotograferades. En grävning lades i område 1, två grävningar lades i område 2, och en grävning lades i område 7.

Område 3 – Hägnader

Stensträngarna (hägnaderna) skulle rensas fram så deras fulla längd och omfattning framkom och därefter karteras. En representativ och tydlig del av en av stensträngarna skulle schaktas i profil och ytan avsökas med metalldetektor. En yta i anslutning och mellan stensträngarna skulle upptas för att fånga upp eventuell aktivitet. Efter dokumentation skulle stensträngarna betraktas som undersökta och borttagna i samband med förundersökningen om inget oväntat hade framkommit.

Den södra hägnaden (L2021:4351) schaktades fram och rensades sedan i sin helhet så att dess fulla längd och omfattning framkom. Hägnaden undersöktes i sektion med grävmaskin. Ytor innanför och delvis utanför den södra hägnaden banades av, rensades och undersöktes med metalldetektor.

Den östra hägnaden (L2021:4378) schaktades fram och rensades sedan i sin helhet så att dess fulla längd och omfattning framkom. Det visade sig vid rensning att den utgjorde en terrassering, vilket var oväntat. Terrassen rensades därefter fram i sin helhet, vilket inkluderade en yta innanför terrassens ram/syll samt en sammanhängande yta utanför denna.

Den norra hägnaden (L2021:4349) var betydligt mer omgärdad av större träd, vilket omöjliggjorde schaktning med grävmaskin. På grund av detta torvades den istället av med fyllhammare och rensades i sin helhet så att dess fulla längd och utbredning framkom.

Samtliga hägnader (inklusive terrassen) metalldetekterades inför och efter schaktning och rensning. Vidare karterades, fotograferades och dokumenterades de genom beskrivning. Ytor i anslutning till och mellan hägnaderna upptogs för att fånga upp eventuell aktivitet. En grävenhet lades centralt i området.

Område 4 – Boplatsoområde

Det i Kulturmiljöregistret (KMR) undersökta och borttagna boplatsoområdet L2014:174 skulle avgränsas åt väster eftersom det var oklart om det kvarlåg delar av boplatsoområdet.

Boplatsoområdet L2014:174 var sedan den arkeologiska undersökningen 1989 registrerad som ”ingen antikvarisk bedömning, undersökt och borttagen” i KMR. Det var dock inför föreliggande förundersökning oklart om det kvarlåg delar av lämningen som inte var undersökta, då det efter undersökningen 1989 framgick att fornlämningen bedömdes kunna fortsätta åt väster och att där fanns fler stensättningsliknande anläggningar (Åijä 1990). Vid boplatsoområdet drogs därför sökschakt radiellt ut från den tidigare undersökta ytans västra och sydvästra delar, i syfte att fånga upp och avgränsa eventuella kvarliggande delar. Schakten undersöktes med metalldetektor. Ett fåtal anläggningar framträdde, vilka undersöktes med fyllhammare och/eller skärslev.

Område 5 – Boplatsoområde

För att uppnå förundersökningens syfte och ambitionsnivå skulle utbredning och eventuellt ytterligare anläggningar fastställas vid boplatsoområdet L2021:4360.

Kring boplatsoområdet L2021:4360 lades sökschakt radiellt utifrån dess kända utbredning i syfte att fånga dess utbredning och komplexitet. Schakten rensades för hand med hjälp av hacka för att lokalisera fynd, anläggningar och kulturlager. Ett urval anläggningar av olika typer undersöktes främst till 50% med handredskap i syfte att fastställa bevarandeförhållande och djup. De dokumenterades utöver ovanstående även genom sektionsfotografering och beskrivning i plan och sektion. I det kulturlager som framträdde lades en grävenhet, en ruta om 1 x 1 meter i syfte att fastställa karaktär, innehåll och tjocklek.

Undersökningsresultat

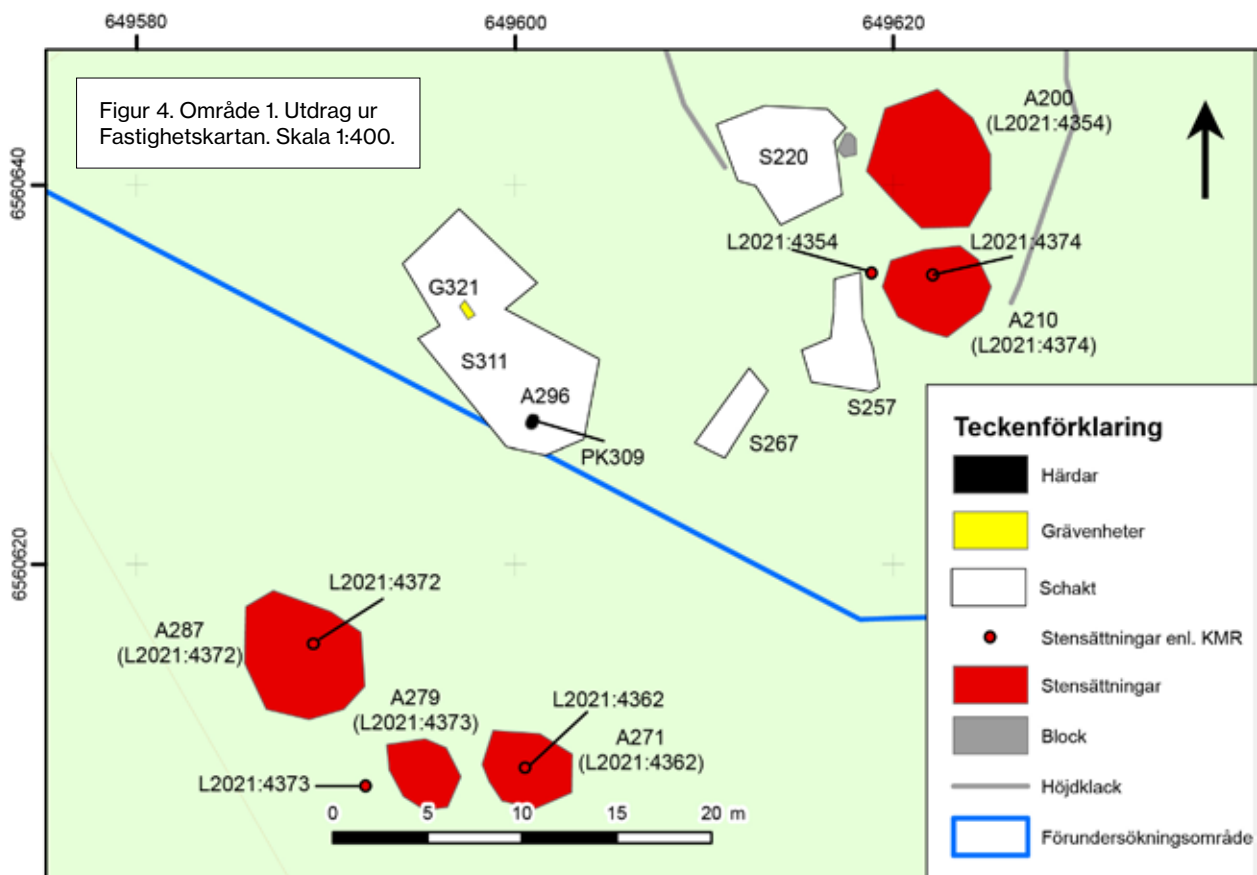
Lämningarna har i föreliggande rapport delats upp i sju områden enligt figur 3. Detta då förutsättningar, belägenhet, topografi, lämningstyp och undersökningsmetodik varierade mellan de olika områdena. Totalt grävdes 35 schakt med en sammanlagd yta av 1 080 m².

Område 1

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep stensättningarna L2021:4354 och L2021:4374 (figur 4–6).

Området är beläget cirka 45–48 meter över havet på en höjd i den västra delen av ett mindre skogsområde med tidigare åkermark i söder–väster. Höjden sluttar mot sydväst och väster. Skogsområdet är bevuxet med främst gles barrskog och innehåller ställvis spridda markfasta block och stenar samt berg i dagen. De två registrerade stensättningarna återfinns på krönet av en flack förhöjning i södra delen av en mindre ”klack” bestående av berg i dagen och naturligt avsatt morän. Cirka 15–20 meter utanför förundersökningsområdet åt söder finns de tre stensättningarna L2021:4362 (A271), L2021:4372 (A287) och L2021:4373 (A279).

Totalt grävdes fyra schakt inom område 1, med en sammanlagd yta av 120 m². Schakten lades söder och väster om de befintliga stensättningarna, då detta område uppvisade störst potential för att finna eventuella nya stensättningar eller andra anläggningar. Området norr och öster om den lilla höjdklacken på vilken stensättningarna låg var mycket kuperad och bedömdes ha sämre potential för lämningar. En grävhet i form av en rektangel (G321), cirka 0,8 × 0,45 meter stor, undersöktes i ett stenigare parti av det sydvästligaste schaktet (S311). Stenen visade sig vara naturligt avsatt. I samma schakt återfanns en härd (A296).

Figur 5. Översikt över det impediment på vilket område 1 ligger. Foto från nordväst.

Figur 6. Översikt över område 1. Ett par meter framför skalstocken syns stensättningen L2021:4374 (A210). Foto från söder.

Stensättningarna L2021:4354 och L2021:4374

De två sedan tidigare registrerade stensättningarna bekräftades efter grovrensning. De är inmätta och återges i anläggningstabellen som A200 (L2021:4354) respektive A210 (L2021:4374).

Figur 7. Översikt över stensättningen L2021:4354 (A200). Foto från norr.

L2021:4354 är närmast rund, cirka 7 meter i diameter och upp till 0,4 meter hög med en fyllning av 0,2–0,4 meter stora stenar. Stensättningen är belägen nära krönet på en flack, mindre höjdlack och direkt norr om stensättningen L2021:4374. Stensättningen visade sig ligga något förskjutet mot norr jämfört med den tidigare inmätningen, vilken var genomförd under den arkeologiska utredningen 2021. Detta beror sannolikt på att den tidigare inmätningen var genomförd med DPGS. Detta ger en mindre exakt position jämfört med RTK-GPS vilket användes under föreliggande förundersökning. Det tidigare karterade läget har flyttats i KMR i samband med föreliggande förundersökning, för att bättre överensstämma med stensättningens faktiska placering (figur 7).

L2021:4374 är rund, cirka 2,5 meter i diameter och upp till 0,3 meter hög med en fyllning av 0,2–0,45 meter stora stenar. Stensättningen är belägen i den södra nederkanten av en mindre, flack höjdlack och direkt söder om stensättningen L2021:4354.

Härd

Härden A296 syntes i ytan som en relativt tydlig sotansamling och undersöktes till 50%. Den var 0,75 × 0,66 meter stor och 0,17 meter djup, och hade en relativt urlakad fyllning av svartbrun silt, rikligt med sot och små mängder kol. Fyllningen innehöll också relativt få stenar i storleken 0,05–0,2 meter, varav de flesta var mycket ringa eldpåverkade. Botten var flackt skålad (figur 8).

Figur 8. Härden A296 i profil. Foto från söder.

Analyser

En vedartsanalys (PK309) av material från härden uppvisade inslag av björk. Det utplockade materialet bör ge en tillförlitlig datering av härden. Den påföljande ¹⁴C-analysen gav härden en datering till förromersk järnålder, 354–57 f.Kr. kal. 2 sigma (se även under ”Analyser” och bilaga 6–7).

Slutsats

De två sedan tidigare registrerade stensättningarna kontrollerades och bekräftades. De två stensättningarna med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Det tidigare karterade läget för L2021:4354 har flyttats i KMR i samband med föreliggande förundersökning. Inga övriga stensättningar påträffades. Utöver detta påträffades en härd som undersöktes och togs bort. Den registreras som undersökt och borttagen i KMR och har tilldelats lämningsnummer L2022:6519.

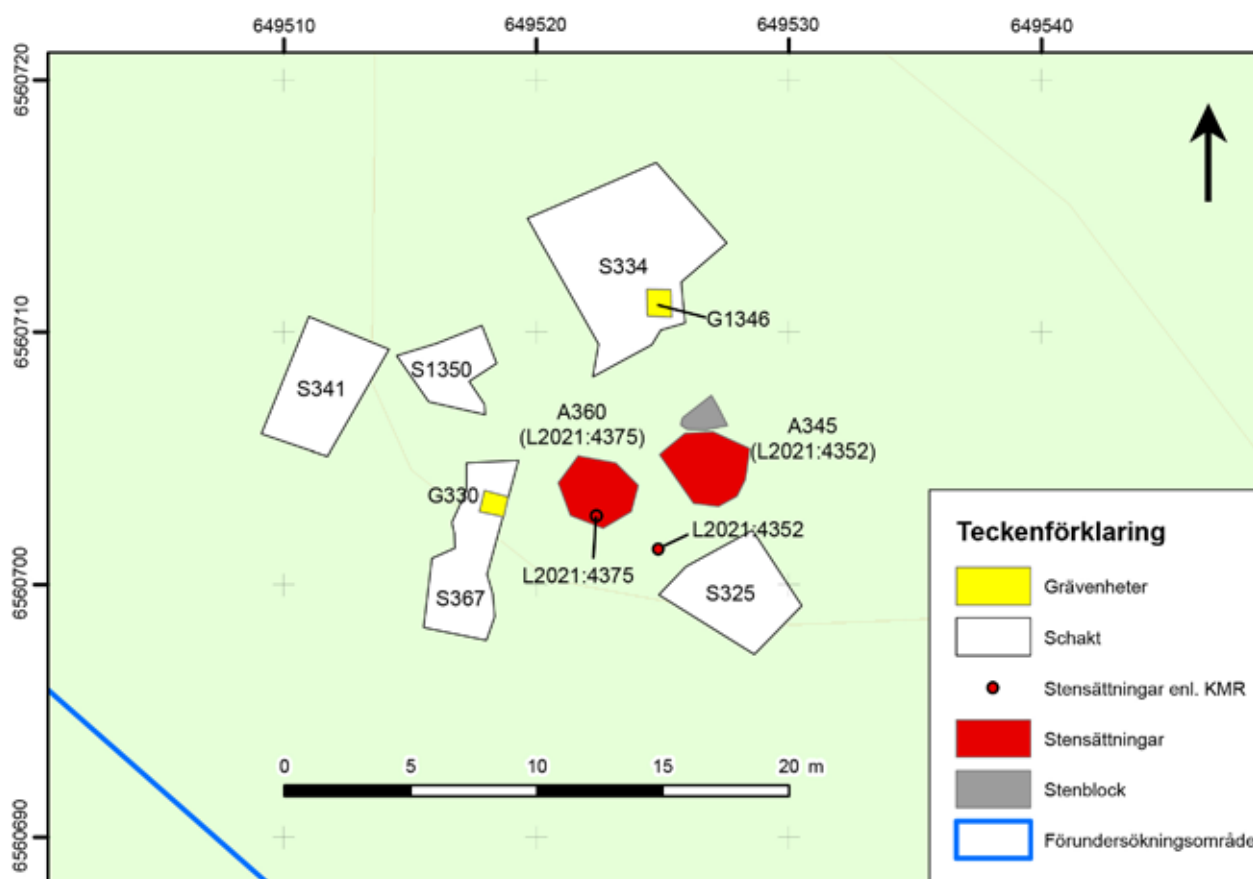
Härden ¹⁴C-daterades till förromersk järnålder. Dateringen ligger väl i linje med den typologiska dateringen av denna typ av gravar. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 1 är låg. Däremot är det möjligt att ytterligare boplatzrelaterade anläggningar i form av till exempel härdar, stolphål och gropar finns i de icke schaktade ytorna.

Område 2

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep de två stensättningarna L2021:4352 och L2021:4375 (figur 9–11).

Området är beläget cirka 45–50 meter över havet på en höjd i den västra delen av ett mindre skogsområde med tidigare åkermark i söder, väster och norr. Höjden sluttar mot väster och söder. Skogsområdet är bevuxet med främst gles barrskog och innehåller ställvis spridda markfasta block och stenar samt berg i dagen. De två registrerade stensättningarna återfinns nära krönläge på höjden.

Totalt grävdes fem schakt inom område 2, med en sammanlagd yta av 87 m². Schakten lades runt om de två registrerade stensättningarna, utom i öster där topografin tedde sig mindre gynnsam för potentiella lämningar. Direkt norr om stensättningarna påträffades ett stenigare parti som schaktades fram och rensades för att utröna om det rörde sig om ytterligare en stensättning. I detta steniga parti (schakt s334) undersöktes en grävenhet i form av en ruta (G1346), 1 m² stor. Stenpartiet visade sig vara naturligt avsatt. En till grävenhet i form av en ruta (G330), 1 m² stor, undersöktes även i ett stenigare parti av det sydvästligaste schaktet (s367). Även detta steniga parti visade sig vara naturligt avsatt.

Figur 9. Område 2. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:300.

Figur 10. Översikt över det impediment på vilket område 2 ligger. Foto från väster.

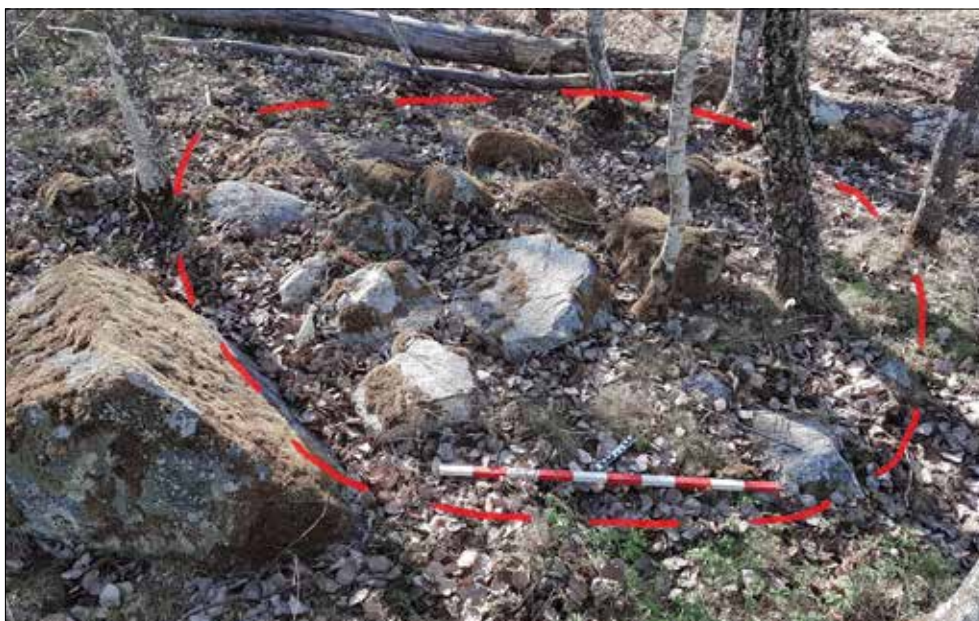
Figur 11. Översikt över förundersökningsområdet i område 2. Till vänster framför grävmaskinen syns blocket i den norra kanten av stensättningen L2021:4352 (A345). Foto från norr.

Stensättningarna L2021:4352 och L2021:4375

De två sedan tidigare registrerade stensättningarna bekräftades efter grovrensning. De är inmätta och återges i anläggningstabellen som A345 (L2021:4352) och A360 (L2021:4375).

L2021:4352 är rund, cirka 3 meter i diameter och upp till 0,4 meter hög. Fyllningen består av gleslagda stenar i storleken 0,2–0,75 meter, kantiga såväl som rundande. I den norra kanten återfinns ett block, cirka 1,5 meter stort. Stensättningen är belägen på krönet av en mindre bergsknalle. Stensättningen visade sig ligga något förskjutet mot norr jämfört med den tidigare inmätningen, vilken var genomförd under den arkeologiska utredningen 2021. Detta beror sannolikt på att den tidigare inmätningen var genomförd med DPGS. Detta ger en mindre exakt position jämfört med RTK-GPS vilket användes under föreliggande förundersökning. Det tidigare karterade läget har flyttats i KMR i samband med föreliggande förundersökning, för att bättre överensstämma med stensättningens faktiska placering (figur 12).

L2021:4375 är rund, cirka 2,5 meter i diameter och 0,25 meter hög. Fyllningen består av gleslagda stenar i storleken 0,15–0,4 meter. Den har en antydning till kantkedja, upp till 0,2 meter hög, bestående av 0,45–0,7 meter stora stenar. Stensättningen är belägen något förskjutet mot söder nära krönläget av en moränhöjd.

Figur 12. Översikt över stensättningen L2021:4352 (A345) innan grovrensning. Stensättningens ungefärliga utbredning är markerat i rött. Foto från nordväst.

Slutsats

De två sedan tidigare registrerade stensättningarna kontrollerades och bekräftades. Det tidigare karterade läget för L2021:4352 har flyttats i KMR i samband med föreliggande förundersökning. De två stensättningarna med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Utöver detta påträffades inga övriga lämningar. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 2 är låg.

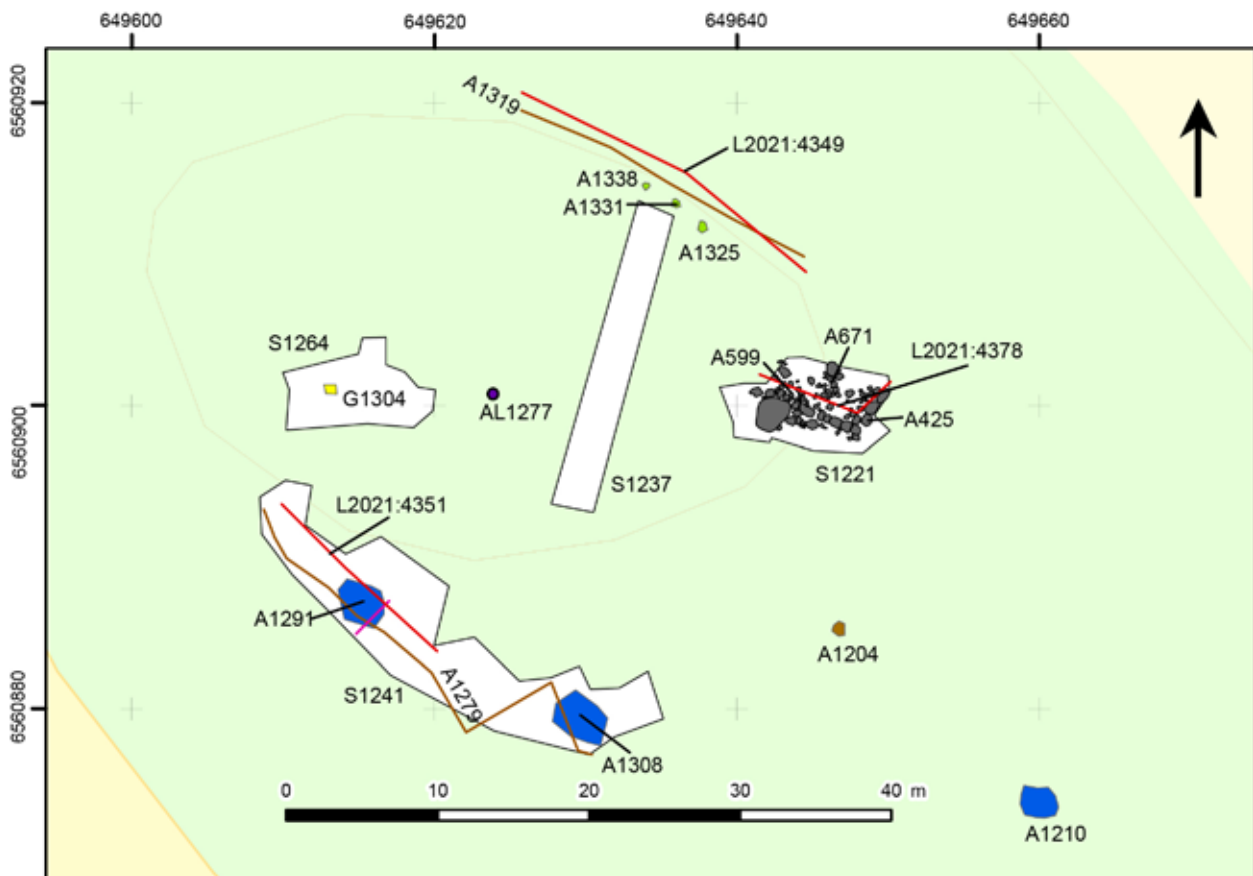
Område 3

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep de tre hägnaderna L2021:4349, L2021:4351 och L2021:4378 (figur 13–15).

De tre hägnaderna tolkades vid den arkeologiska utredningen 2021 som fornlämningar av typen stensträng (Bondesson 2021:17).

Området återfinns på en låg skogbevuxen kulle, cirka 120×70 meter stort (NV–SÖ) och cirka 38–45 meter över havet, med äldre åkermark i alla riktningar. Cirka 40 meter nordöst om impedimentet löper en väg i nordväst–sydöstlig riktning. Vägen utgör en del av den tidigare banvallen till den år 1891–1895 anlagda Norra Södermanlands järnväg. Området är bevuxet med gles blandskog och ter sig stenröjt centralt. Främst på den skogbevuxna kullens västra sida finns berg i dagen.

Totalt grävdes fyra schakt inom område 3 med en sammanlagd yta av 283 m². Två schakt lades centralt mellan de registrerade hägnaderna, varav det västra schaktet (S1264) utgick från berg i dagen i väster. De två övriga schakten lades runt den södra respektive den östra hägnaden. Den norra hägnaden var kraftigt omgärdad av större träd vilket försvårade schaktning med grävmaskin, varför den istället torvades av med fyllhammare. I ett stenigt parti av det västligaste schaktet (S1264) lades en grävning i form av en ruta (G1304), 0,8×0,65 meter stor, varpå det konstaterades att stenarna utgjorde en naturlig moränansamling.

Figur 13. Område 3. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:500.

Teckenförklaring

	Stolphål		Terrassering
	Gropar		Kulturlager
	Hägnader, ny utbredning		Röjningsrosen
	Hägnader, ursprunglig utbredning enligt KMR		Grävnheter
	Sektion		Schakt

Figur 14. Översikt över det impediment på vilket område 3 ligger. Foto från väster.

Figur 15. Översikt över område 3. Foto från öster.

Den södra hägnaden L2021:4351

Den södra hägnaden (A1279) låg i utkanten av en centralt belägen, flack och troligen stenröjd yta, där denna yta börjar slutta vagt åt söder ner mot odlingsmarken. Hägnaden visade sig efter rensning vara cirka 32 meter lång, 0,8–1,2 meter bred, upp till 0,3 meter hög ovan mark och bestod av 0,25–1,5 meter stora stenar. Stenarna var mossbevuxna, väl förankrade i underlaget och tydligt lagda. En sektion undersöktes centralt i hägnaden, sektionen tangerade också den östra delen av röjningsröset A1291 (se nedan). Hägnaden var upp till 0,3 meter djup (figur 16–18).

Röjningsrösen

I anslutning till den södra hägnaden framkom två röjningsrösen. Det ena (A1291) låg dikt an centralt mot den norra delen av hägnaden och efter sektionsgrävning av hägnaden visade sig också hägnaden överlagra röjningsröset. Det andra röjningsröset (A1308) låg dikt an mot hägnaden i den östra änden, men bedömdes inte överlagras av hägnaden.

A1291 är runt, cirka 3,5 × 3 meter stort och består av stenar främst i storleken 0,2–0,4 meter. Undersökt i samband med sektionsgrävning av hägnad A1279 (figur 17–18).

A1308 är runt, cirka 3,5 × 3 meter stort och består av stenar främst i storleken 0,2–0,5 meter (figur 19).

Den norra hägnaden L2021:4394

Den norra hägnaden låg i utkanten av en centralt belägen, flack och troligen stenröjd yta, där denna yta börjar slutta vagt åt norr ner mot odlingsmarken. Hägnaden visade sig efter rensning vara cirka 21 meter lång, cirka 1 meter bred, upp till 0,3 meter hög ovan mark och bestod av 0,3–0,85 meter stora stenar. Stenarna var mossbevuxna, väl förankrade i underlaget och tydligt lagda (figur 20–21).

Figur 16. Den södra hägnaden L2021:4351 (A1279) innan avtorvning. Foto från väster.

Figur 17. Här med röjningsröset A1291 efter avtorvning. Foto Ingela Harrysson från sydöst.

Figur 18. Sektion i den södra hägnaden L2021:4351 (A1279). De mindre stenarna utgör en del av röjningsröset A1291, vilket överlagrades av hägnaden. Foto Ingela Harrysson från öster.

Figur 19. Röjningsröset A1308, beläget i den östra delen av den södra hägnaden A1279. Röset ligger dikt an mot hägnaden och bedöms inte överlagras av denna. Foto från söder.

Figur 20. Den norra hägnaden L2021:4394 innan avtorvning. Foto från öster.

Figur 21. Den norra hägnaden L2021:4394 efter avtorvning. Foto från väster.

Stolphål

På den södra sidan av hägnaden påträffades tre stenskodda stolphål (A1325, A1331 och A1338), runda och 0,45–0,6 meter i diameter. Skoningen i ytan bestod främst av 0,12–0,18 meter stora stenar. Stolphålen låg på rad med 1,6 respektive 1,8 meters mellanrum.

De bedöms relatera till/knyta an till hägnaden (figur 22–24).

Figur 22–24. De tre stolphålen A1325, A1331 och A1338. Foto från norr.

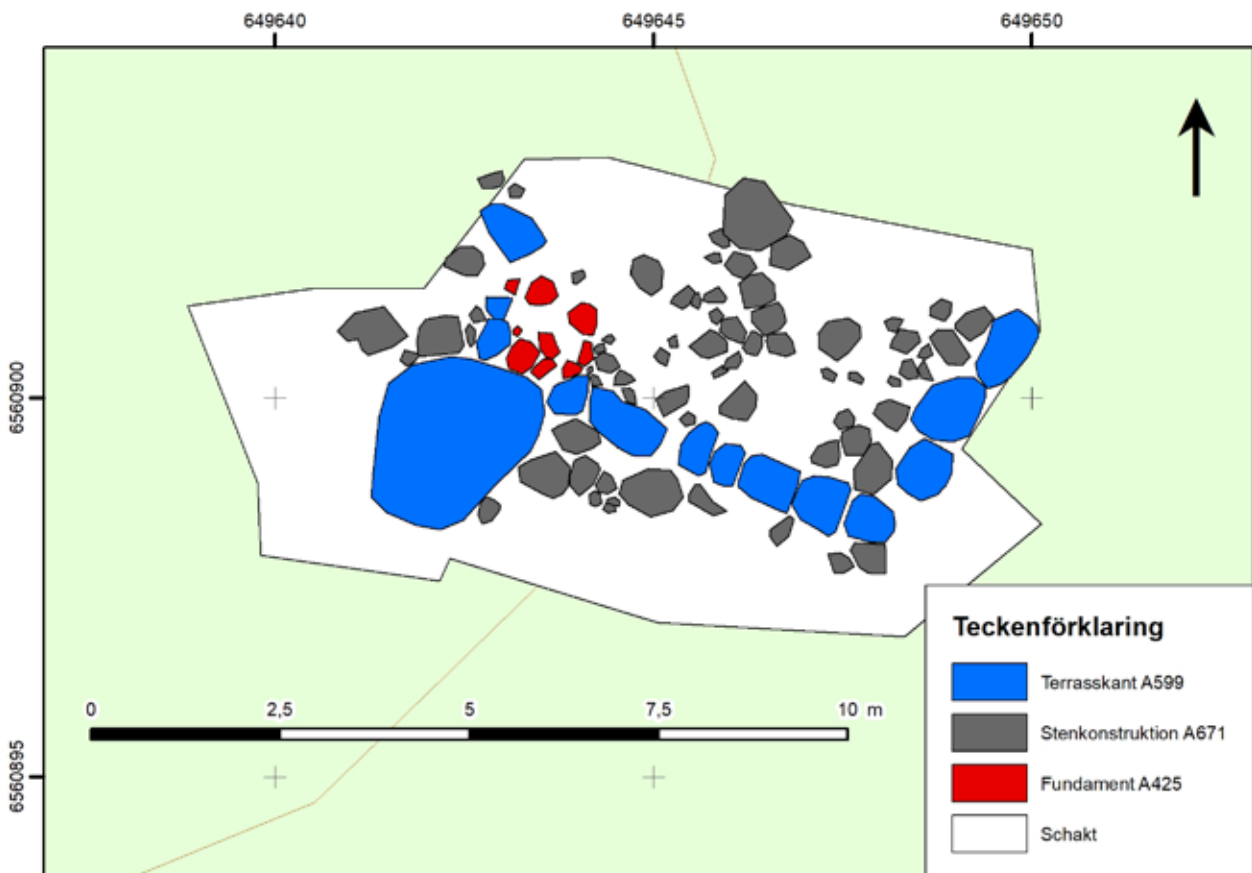

Den östra hägnaden L2021:4378

Den östra hägnaden visade sig efter schaktning och rensning bestå av en rektangulär terrassering (eller möjligen syll), där den norra/nordöstra långsidan av terrassen inte var stenlagd utan istället anslöt till en naturlig och mindre höjd. Terrasskantens (det vill säga "ramens") långsida var cirka 7 meter lång. De två kortsidorna var cirka 3 meter (den västra) respektive cirka 4 meter (den östra) långa. Terrasskanten var uppbyggd av stenar i storlek 0,5–1,1 meter (A599). I den sydvästra delen tangerade terrasskanten ett markfast block om cirka 2 meter vilket delvis tedde sig inbyggt in mot kanten. Stenarna i den uppbyggda terrasskanten stack upp olika mycket ur underlaget, med en differens av upp till 0,3 meter mellan de lägst liggande och de högst liggande stenarna, vilket gör att en tolkning som syll ter sig mindre trolig än en terrassering (se vidare under "Tolkning av platsen").

Ytan innanför terrasskanten var ojämn och stenfylld. En del av ytan rensades ner till steril nivå, övrig del av ytan grovrensades. Ytan innehöll inga synliga rester av något golvlager (A671). Det enda fyndet påträffades via metalldetektering, en handsmidd spik innanför terrasskanten i ytans östra utkant.

I den sydvästra delen, men innanför terrasskanten, framkom en stensamling, rundad cirka 0,85 × 1 meter stor, med en genomsnittlig stenstorlek om 0,3 meter. Stenarna var lagda med den flata sidan uppåt och enstaka tedde sig eldpåverkade. Den innehöll inget synligt sot eller kol. Stensamlingen har sannolikt utgjort någon form av fundament med oklar funktion. Möjligen tyder placering och de enstaka eldpåverkade stenarna på att fundamentet *kan* utgöra ett fundament till en eldstad (A425) (figur 25–26).

Figur 25. Översikt över konstruktionerna i terrassen L2021:4378. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:100.

Figur 26. Terrasskanten A599 med fundamentet A425 och stenkonstruktionen A671 (se även figur 25). Lodfoto Ingela Harrysson från sydsydväst.

Övriga anläggningar

Centralt i området påträffades ett tunt, möjligt odlingslager och i områdets östra del påträffades ännu ett röjningsröse samt en troligen recent grop.

Odlingslager

Centralt på platån med hägnaderna framkom ett tunt vagt kulturpåverkat lager, bestående av brun silt, vilket möjligen utgör en rest av ett odlingslager med okänd utbredning (A1277). Den centrala ytan av impedimentet ter sig stenröjd, vilket skulle kunna stödja tolkningen av lagret som en rest av odling i mindre skala.

Röjningsröse

Röjningsröset A1210 är ovalt, cirka $2,4 \times 1,8$ meter stort, och uppbyggt av främst 0,2–0,4 meter stora stenar med ett större block, cirka 0,8 meter stort, i den norra kanten (figur 27).

Figur 27. Röjningsröset A1210. Foto Ingela Harrysson från väster.

Grop

Gropen A1204 är rund och cirka 0,8 meter stor. Den var synlig utan schaktning och avtorvning. Gropen hade ett synligt djup på cirka 0,25 meter, fyllningen var myllig. Gropen tolkas med härledning av djup och fyllning vara recent (figur 28).

Figur 28. Gropen A1204. Foto från norr.

Metalldetektering och recenta fynd

Metalldetektering genomfördes på hägnader, övriga konstruktioner/anläggningar (utöver röjningsrösen) och samtliga schakt. Utöver recent material framkom endast en handsmidd spik, vilken svårligen kan dateras närmare än att den bör vara äldre än sent 1800-tal. Ett flertal tomhylsor till automatvapen AK4 och AK5 påträffades, liksom tomhylsor till hagelgevär samt en pistolkula. AK4 och AK5 är vapen som används av den svenska militären, och det är troligt att dessa har efterlämnats på platsen vid skytteövningar utförda av Almnäs garnison vilken tidigare var förlagd i Södertälje. Tomhylsorna till hagel har troligen blivit kvar på platsen efter jakt.

Utöver metalldetekteringen påträffades flera recenta fynd samt bearbetat trä (visst bearbetat trä handsågat, visst annat möjligt bearbetat med motorsåg) (figur 29–33).

Figur 29. Recenta fynd från område 3. Den handsmidda spiken längst upp bör vara från sent 1800-tal eller tidigare och påträffades inom terrasseringen i den östra hägnaden. Fynden tillvaratogs inte.

Figur 30. En mjölkspann funnen i den södra delen av område 3. Fyndet tillvaratogs inte.

Figur 31–33. Bearbetat trä (möjligen är två av tre bearbetade med motorsåg) från område 3.

Tolkning av platsen

Av Andreas Forsgren & Mattias Johansson

Med anledning av de svårtolkade lämningarna inom område 3 genomfördes inom ramarna för rapportarbetet en översiktlig genomgång av digitalt tillgängligt historiskt kartmaterial, brandförsäkringshandlingar, ett urval husförhörslängder och mantalslängder samt Ortnamnsarkivet i Uppsala. Detta gjordes i syfte att eventuellt bringa klarhet i lämningarnas datering och syfte.

Ägora för Tvetabergs säteri har karterats 1697, 1865 och 1918. Dessutom finns mer småskaligt kartmaterial i bland annat häradsekonomiska kartan från 1901–1906 och äldsta ekonomiska kartan från 1952. När det gäller det historiska kartmaterial som finns på ”Historiska kartor” så finns dock en hel del material som lätt förbises. Säteriet Tvetaberg har uppstått någon gång vid sekelskiftet 1700. Längre tillbaka finns flera enheter på vad som blir Tvetabergs säteri ägor. Strax nordöst om kyrkan ligger de gamla gårds- eller bytomterna för Kvarsta och Hose/Ose/Hovsjö. Dessa enheter ger ingångar i material som man inte hittar under Tvetaberg. För Kvarsta finns en geometrisk karta från 1697 och under Hovsjö hittar man en laga skifteskarta från 1918 för ”Hoose och Kvarstajordens skifteslag”. Norra Södermanlands järnväg invigdes 1895 och här finns exproprieringshandlingar med tillhörande kartmaterial. Spåren låg bara cirka 50 meter från lämningen och eventuella byggnader som fanns i anslutning till spåren är i regel med på dessa kartor. Trots genomgången finns över huvud taget inget på dessa kartor eller i medföljande beskrivningar som visar någon som helst antydning om någon byggnad, bebyggelse eller tidigare bebyggelse på platsen. Inte heller den närmaste bebyggelsen Gatstugan/Alléstugan har några byggnader så här långt österut.

Avseende brandförsäkringshandlingar från Tvetaberg i Brandförsäkringsverkets arkiv finns ett flertal kartor eller situationsplaner över säteriets byggnader. Kartbilderna sträcker sig dock inte så väst långt ut på ägora. Den aktuella platsen är inte karterad på någon av dessa. Lantmäteriet har några historiska ortofotografier från 1950- till 1970-tal på webben, inte heller här finns några antydningar till byggnader på platsen. Istället är det tät skog på det impediment där lämningen ligger vilket antyder att en eventuell byggnad här knappast kan ha tillkommit på 1900-talet. Tvetaberg har också slagits upp i en handfull husförhörslängder fram till slutet av 1800-talet, och ett par mantalslängder från början av 1800-talet. Tendensen är att säteriet redovisas utan namn på underliggande stugor eller lägenheter, däremot finner man torp längre ut på bebyggelsen som bedrivit mer självständigt jordbruk som Kärr och Stubbängen. Inte i någon av dessa längder fann vi Gatstugan/Alléstugan upptagen. Istället finns i längderna en hel del tjänstefolk, som helt enkelt står direkt under säteriet med yrkestitel eller syssla. Slutsatsen är att det blir omöjligt att ens resonera kring exempelvis ej lokaliserad lägenhetsbebyggelse som potentiellt hade kunnat redovisas i detta källmaterial. Ortnamnsarkivet redovisar ett förhållandevis knapert material från Tvetaberg. Förhållandet mellan enheterna Kvarstad, Hovsjö och Tvetaberg framkommer inte när man tittar på dessa kort och det finns inget äldsta belägg för det senare. Namnen Gatstugan och Alléstugan finns upptagna och redovisas som en lägenhet. Det bekräftas också att det är samma plats med ett äldre och ett yngre namn.

Inget av den översiktliga genomgången av arkivmaterial ger stöd åt tolkningen att konstruktionen skulle kunna utgöra grunden till en backstuga. Det är därför svårt att ens resonera kring exempelvis ej lokaliserad lägenhetsbebyggelse som potentiellt hade kunnat redovisas i detta källmaterial. Terrasskanten A599 ter sig också något för ojämn i höjd för att utgöra en syll till en byggnad.

Sammantaget ovanstående resultat och resonemang är det möjligt att konstruktionen i den östra delen av området utgör någon form av enklare verktygsbod alternativt en terrassering för någon typ av upplag på platsen, vilket behövde ett mindre stycke flatare mark.

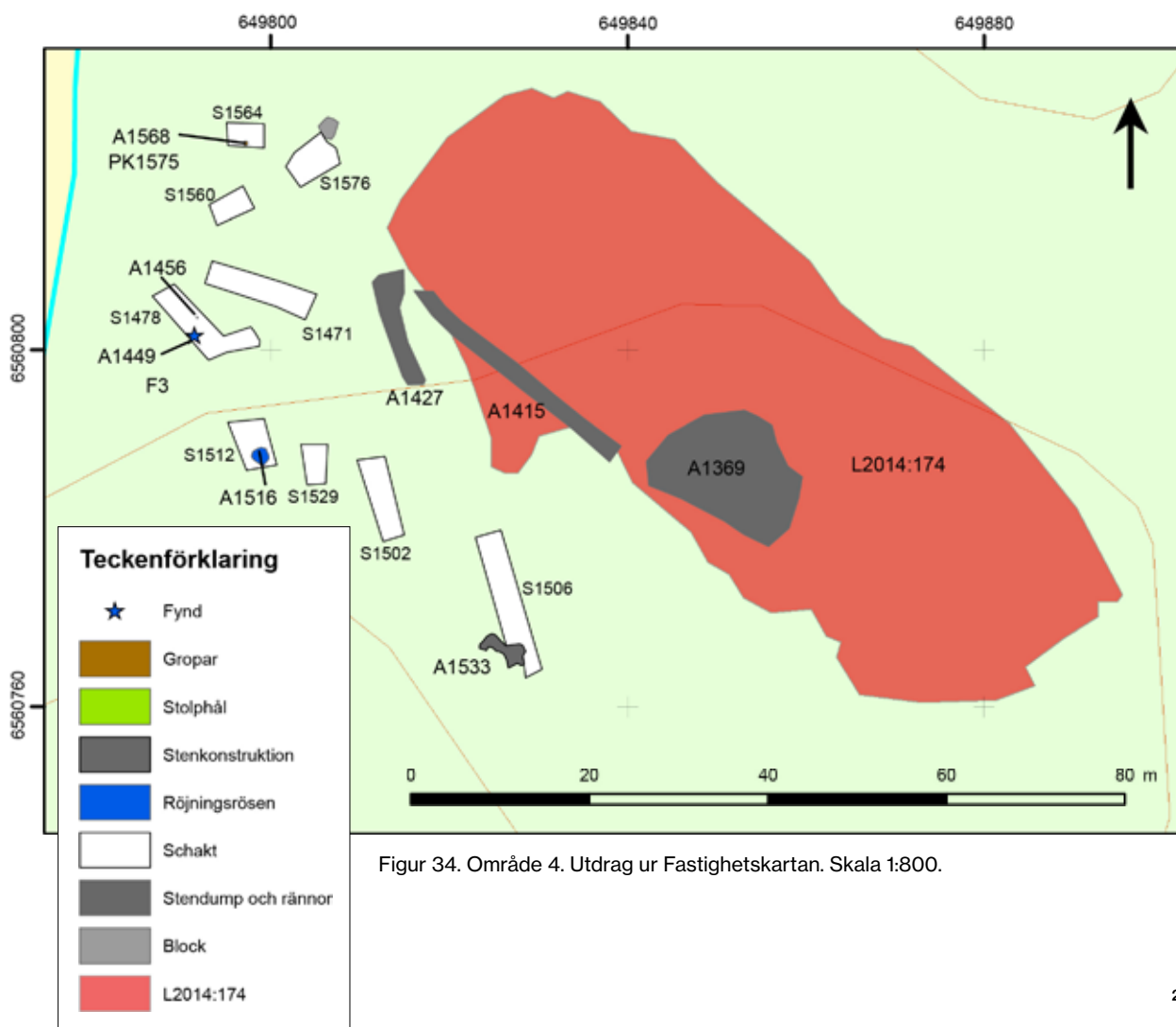
Slutsats

De tre sedan tidigare registrerade hägnaderna delundersöktes. Den östra hägnaden visade sig utgöra en svårtolkad terrassering. Utöver detta påträffades tre röjningsrösen, tre stolphål och en recent grop. De tre stolphålen bedöms relatera till och vara anknutna till den norra hägnaden. De tre röjningsrösen registreras i KMR med status övrig kulturhistorisk lämning och har tilldelats lämningnummer L2022:6526, L2022:6527 och L2022:6528. Lämningarna i området är otydliga till karaktär och funktion och har inte kunnat dateras. Det är möjligt att konstruktionen/terrasseringen i den östra delen av området utgör någon form av enklare verktygsbod alternativt en terrassering för någon typ av upplag på platsen, vilket behövde ett mindre stycke flatare mark. Lämningen L2021:4378 registreras med härledning av detta om från hägnad till terrassering med status möjlig fornlämning. Den norra hägnaden L2021:4349 och den södra hägnaden L2021:4351 registreras i KMR om från "fornlämning" till "möjlig fornlämning" då de ej har kunnat dateras eller funktionsbestämmas tillfredsställande. De får också en något ändrad utbredning (kartering) i KMR jämfört med tidigare inmätning.

Område 4

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep boplatsoområdet L2014:174 (figur 34–36).

Inför utbyggnad av järnväg 1989 påträffades ett flertal lämningar i form av en härd, en stensträng, en rest av en stensträng, en skärvstenspackning samt tolv stensättnings-

Figur 34. Område 4. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:800.

Figur 35. Översikt över det skogsområde i vilket område 4 ligger. Foto från nordväst.

Figur 36. Översikt över den nordvästra delen av förundersökningsområdet i område 4. I bakgrunden ses den tidigare banvallen för järnvägen, nu en av vägarna som används av Scania för testkörningar. Foto från sydöst.

liknande lämningar. Vid förundersökningen tolkades de stensättningsliknande lämningarna som gravar, men vid den påföljande undersökningen kunde de inte funktionsbestämmas. Boplatssområdet är i KMR bedömt som *Ingen antikvarisk bedömning* då det anses undersökt och borttaget 1989. Av denna undersökning framgick dock att fornlämningen bedömdes kunna fortsätta åt väster och att där fanns fler stensättningsliknande anläggningar. Lämningen uppvisade en mycket stor kronologisk spännvidd med ^{14}C -dateringar från 420 f.Kr. fram till 1650-tal. Undersökningsrapporten visar att lämningen bedömdes som mycket svårtolkad (Äijä 1990; Bondesson 2021:22).

Området är beläget cirka 36–43 meter över havet i en västsluttning av ett mindre skogsområde med tidigare åkermark i väst. Skogsområdet är bevuxet med gles blandskog, främst tall. Direkt norr/nordöst om området löper den väg och tidigare järnvägsbanvall som nämns under område 3. Området är överlag mycket omrört och ”stökigt” med äldre dumphögar och ej igenfyllda schakt från den arkeologiska undersökningen 1989.

Det är också troligt att vissa stenhögar och urschaktade ytor har att göra med anläggningsarbeten inför järnvägsbygget 1891–1895.

Totalt grävdes nio schakt i område 4 med en sammanlagd yta av 217 m². Schakten lades med syfte att undersöka om eventuella lämningar kvarstod efter undersökningen 1989. I undersökningsrapporten från 1990 anges att fornlämningar fortsätter utanför det undersökta området i den västra delen (Äijä 1990:4). Detta innebar att schakten i samband med föreliggande förundersökning drogs i den västra och sydvästra delen av området.

Röjningsröse

I det sydvästligaste schaktet framkom ett röjningsröse (A1516). Det är runt, 2 × 1,7 meter stort och består av rundade stenar i storleken 0,15–0,3 meter. De överst liggande stenarna låg mycket löst och ”skramligt”, medan de undre stenarna låg väl förankrade i marken. I den västra och norra utkanten fanns tre större block om 0,5–0,7 meter (figur 37).

Figur 37. Röjningsröset A1516.
Foto från norr.

Stenkonstruktion

I det sydöstligaste schaktet framkom en stenkonstruktion med oklar funktion (A1533). En sektion grävdes i konstruktionen vilken gav vid handen att anläggningen endast bestod av ett skikt sten. Stenen ter sig anlagd, men anläggningen är mycket svårtolkad (figur 38–40).

Figur 38. Stenkonstruktionen
A1533. Foto Ingela Harrysson
från norr.

Figur 39. Stenkonstruktionen A1533.
Lodfoto Ingela Harrysson från norr.

Figur 40. Profil av ovanstående. Foto
Michael Schneider från norr.

Två stolphål och en grop

I de västliga schakten, i slutningen ned mot odlingsmarken, påträffades totalt en grop och två stolphål, varav ett var stenskott. De tre anläggningarna undersöktes till 50%.

Stolphålet A1449 var runt, 0,6×0,55 meter stort och 0,19 meter djupt. Fyllningen bestod av brun smetig silt. Även rest av stenskoning med ett fåtal stenar i storleken 0,07–0,2 meter. Centralt i anläggningen påträffades ett järnföremål (F3), troligen en pryl (figur 41).

Stolphålet A1456 var runt, 0,2 × 0,19 meter stort och 0,16 meter djupt. Fyllningen bestod av brun silt. Ytligt låg en 0,08 meter stor sten.

Gropen A1568 var runt, 0,55 meter i diameter och 0,12 meter djup. Fyllningen bestod av brun smetig silt med inslag av sot och kol. Botten var närmast rak, men vagt sluttande utåt kanterna och botten var flack (figur 42).

Utöver ovanstående undersöktes en anläggning som utgick, belägen i schakt 1478.

Analyser

En vedartsanalys (PK1575) av material från gropen A1568 uppvisade inslag av björk, ek och gran. ¹⁴C-analysen gav gropen en datering till sen medeltid–efterreformatorisk tid, 1488–1641 e.Kr. kal. 2 sigma (se även under ”Analyser” och bilaga 6–7). Vedartsanalysen genomfördes i syfte att få fram material lämpligt för datering. Den påföljande ¹⁴C-analysen genomfördes i syfte att se om de påträffade lämningarna kunde förväntas ligga i linje med någon av de dateringar som genomfördes i samband med undersökningen år 1989 (Äijä 1990). Analyserna genomfördes på material från gropen då detta var den enda undersökta anläggning som innehöll daterbart material.

Figur 41. Stolphålet A1449 i profil.
Foto från nordväst.

Figur 42. Gropen A1568 i profil.
Foto från norr.

Nyare dumphög och rännor

Området var överlag mycket omrört och ”stökigt” med äldre dumphögar och ej igenfyllda schakt från den arkeologiska undersökningen 1989. Det är också troligt att vissa stenhögar och urschaktade ytor har att göra med anläggningsarbeten inför järnvägsbygget 1891–1895. Nedanstående kontexter tillhör med all sannolikhet dessa nyare störningar.

Figur 43. Hög med sprängsten (A1369), vid undersökningen 1989 felaktigt tolkad som ”skärvstenspackning”. Foto från söder.

Den anläggning (A1369) som klassificerats som ”skärvstenspackning” vid den arkeologiska undersökningen 1989 utgör snarare troligen en stenhög med sprängsten från järnvägsbygget (anläggning A1 i Äijä 1990). Äijä skriver också att stenmaterialet ”närmast framstod som sprängsten”, men har trots detta tolkat anläggningen som en skärvstenspackning (Äijä 1990:7). En ¹⁴C-analys av kol från högen utförd i samband med undersökningen samma år gav också en förhållandevis ung datering, till 1650 e.Kr. ± 100 år (Äijä 1990:4). Ett par dumphögar med uppkastad sten ligger i anslutning till stenhögen, detta då man vid den tidigare arkeologiska undersökningen grävt i högen med sprängsten, varpå dessa dumphögar har tillkommit (figur 43).

Till ovanstående stenhög ansluter en ränna (A1415). Den var skålformad och cirka 0,2 meter djup. Den föreföll inte direkt vara grävd, utan har troligen tillkommit efter upprepat nyttjande av sträckan. En möjlig tolkning är att till exempel en vagn med sten dragits fram och tillbaka, i samband med anläggning av järnvägen 1891–1895. Rännan ansluter också till stenhögen A1369 vilket stödjer tolkningen avseende såväl rännans som stenhögens funktion. Den västra av de två rännorna (A1427) var cirka 1–1,2 meter djup och verkar ha tillkommit vid den arkeologiska undersökningen 1989. Den bör närmast beskrivas som en störning.

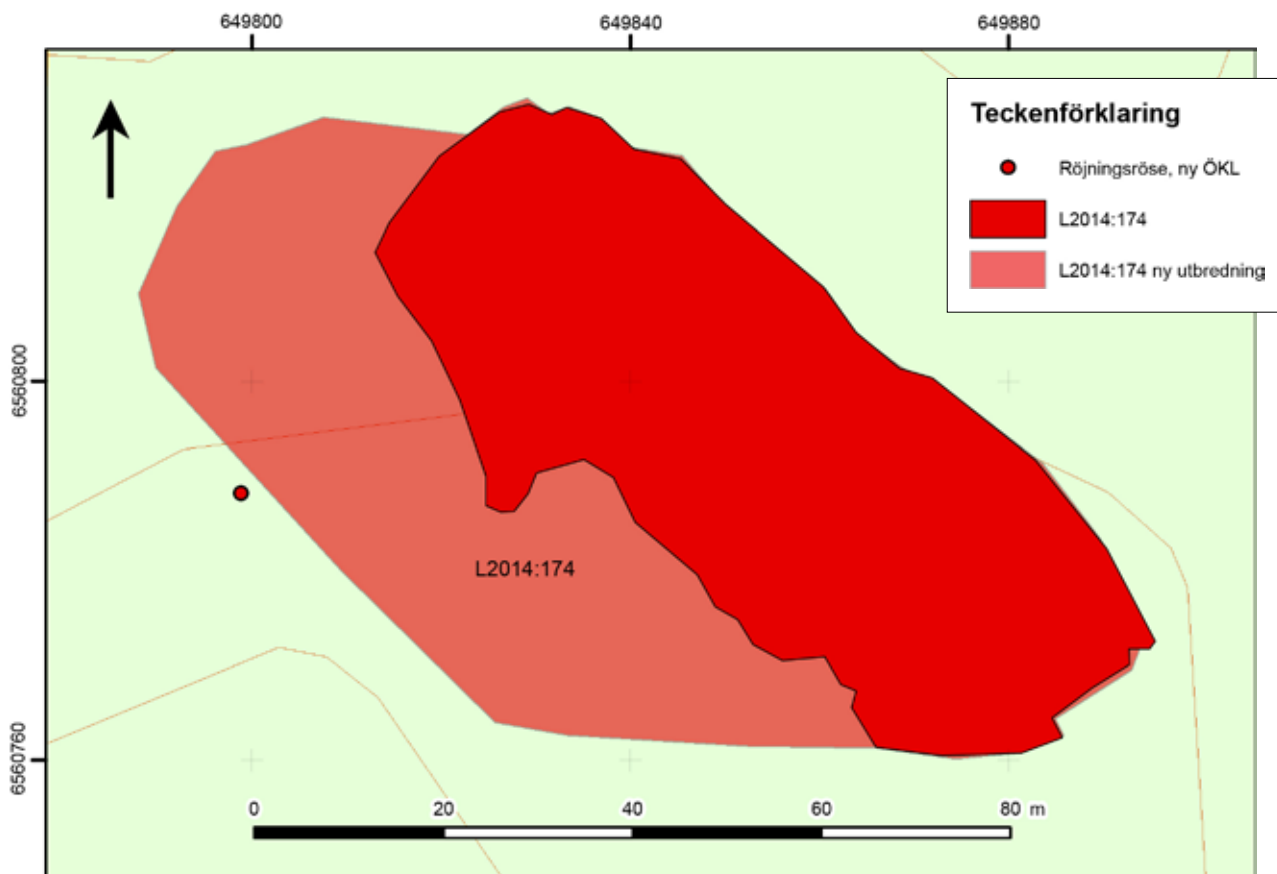
Slutsats

Vid undersökningen 1989 analyserades tre kolprover, vilka gav spridda dateringar. En härd i den västra delen av området daterades då till förromersk järnålder (420±70 f.Kr.) och en stensättning i närheten av härdens daterades till vikingatid (930±130 e.Kr.). En av dateringarna genomfördes också på en hög med trolig sprängsten (i Äijä 1990:7 tolkad som skärvstenspackning) vilken gav en förhållandevis ung datering, till 1650 ± 100 e.Kr. (Äijä 1990:4). Den ¹⁴C-analys av en grop som genomfördes i samband med föreliggande förundersökning gav en datering till sen medeltid–efterreformatorisk tid, 1488–1641 e.Kr. kal. 2 sigma.

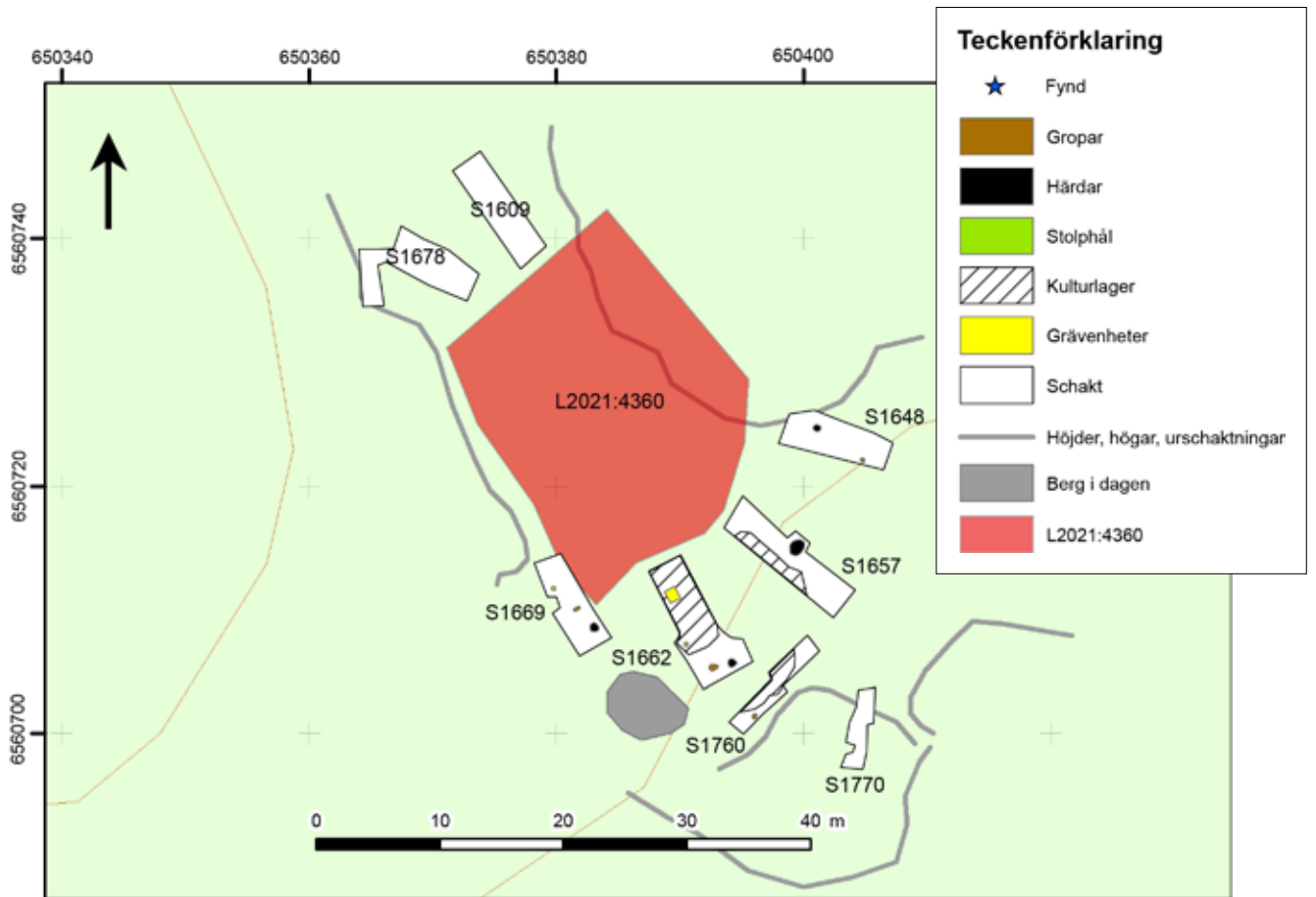
Området framstår i rapporten från 1990 som svårtolkat med spridda dateringar. Äijä konstaterar att "Några större slutsatser kan inte dras utifrån dessa disparata dateringar. De visar endast att aktiviteter har försiggått i området under olika tidpunkter" och "De undersökta anläggningarna, sammanlagt 16 stycken, var av mycket varierande karaktär och storlek. Endast ett fåtal av anläggningarna har med säkerhet kunnat funktionsbestämmas". I undersökningsrapporten framgår det inte tydligt vilka kriterier man haft för att bedöma om de tolv stensättningsliknande lämningar var gravar eller ej (Äijä 1990:4).

Resultaten från föreliggande förundersökning visar också på anläggningar av skiftande karaktär (en stenkonstruktion, två gropar och en härd samt ett röjningsröse). I området finns givet ¹⁴C-analyser anläggningar från förhistorisk tid liksom från historisk tid. Det är givet ovanstående i kombination med närliggande järnvägsbygge (1891–1895) tydligt att aktiviteter har försiggått i området under olika tidpunkter. Järnvägsbygget verkar ha stört området. Den arkeologiska undersökningen 1989 har vidare efterlämnat såväl dumphögar som icke igenfyllda schakt.

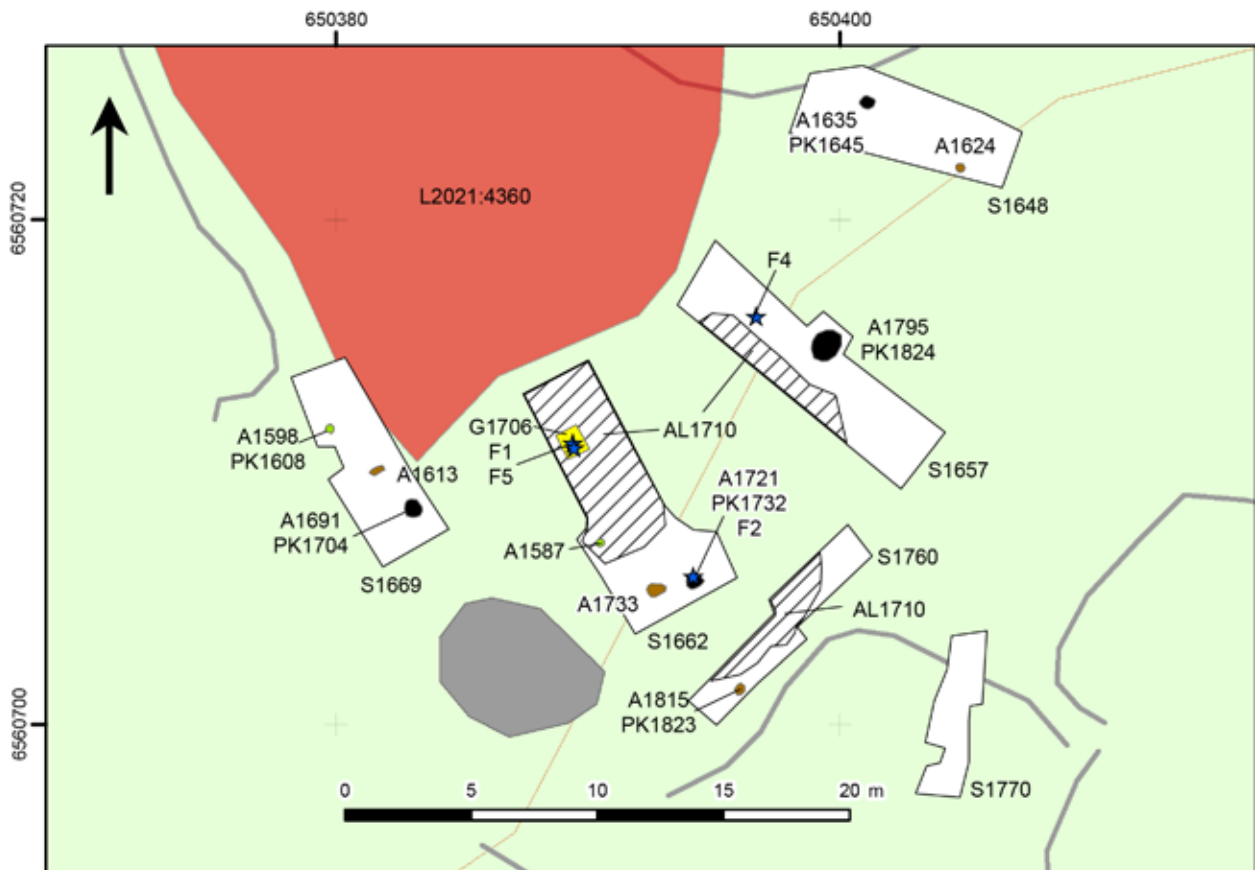
Fornlämningen inom område 4 var inför förundersökningen registrerad som undersökt och borttagen i KMR, något som givet förundersökningsresultaten inte behöver revideras. Eventuella få kvarliggande anläggningar väster och sydväst om boplatsoområdet tillför sannolikt mycket lite till den redan undersökta och svårtolkade samt urschaktade och stökiga fornlämningen. Karteringen i KMR har däremot utökats för att inbegripa de anläggningar som påträffades under föreliggande förundersökning. Efter utökning är boplatsoområdet cirka 4 740 m² stort. Utöver detta registreras det påträffade röjningsröset som en ny övrig kulturhistorisk lämning i KMR, och har tilldelats lämningsnummer L2022:6502 (figur 44).

Figur 44. Ny utbredning för boplatsoområdet L2021:4360, med en nyregistrerad övrig kulturhistorisk lämning i form av ett röjningsröse. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:800.

Figur 45. Område 5. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:600.

Figur 46. Södra delen av område 5. Utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:300.

Område 5

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep boplatsoområdet L2021:4360 (figur 45–47).

Boplatsoområdet påträffades vid en arkeologisk utredning 2021. Vid utredningsgrävningen påträffades två härdar samt två bitar slagen kvarts i form av en bipolär kärnrest och ett plattformsavslag (Bondesson 2021:17).

Området är beläget cirka 38–43 meter över havet och ligger i en svag sydösts lutning med berg i dagen i väster och söder. Området är vidare bevuxet med blandskog som uppvisar spår av äldre avverkning. I öster och norr ligger en vägbanan anlagd för Scania's testkörningar. Boplatsoområdet avgränsas naturligt i väster och söder av berg i dagen samt i öster av en mycket stor dumphög anlagd mellan vägbanan och boplatsoområdet. Den södra delen av området är kraftigt bevuxen med buskage. Området är överlag relativt stenigt och blockigt, men själva boplatsoområdet ter sig stenröjt.

Totalt grävdes åtta schakt inom område 5 med en sammanlagd yta av 198 m². Schakten lades radiellt i norr/nordöst och söder/sydöst utgåendes från det registrerade boplatsoområdet. I övriga väderstreck avgränsades boplatsoområdet enligt ovan av berg i dagen samt dumphög/vägbanan. I de norra schakten framkom inga lämningar. I de södra schakten framkom ett kulturlager samt tio anläggningar i form av fyra gropar, fyra härdar och två stolphål. De flesta anläggningarna undersöktes till 50% och i kulturlagret lades en 1 x 1 meter stor ruta i syfte att fastställa tjocklek och innehåll.

Figur 47. Översikt över boplatsoområdet i område 5. Foto Michael Schneider från öster.

Kulturlager

Kulturlagret A1710 spänner över flera schakt. Det påträffades i områdets sydöstra del, är 0,05 meter tjockt och består av brunrå lerig silt med inslag av sot, kol och bränd lera samt enstaka eldpåverkade stenar. I kulturlagret lades grävenheten G1706, en 1 m² stor ruta. Bränd lera (F1) samt ett kvartsavslag (F5) påträffades i grävenheten. Inga anläggningar påträffades i grävenheten (figur 48).

Figur 48. Schaktet S1662. I förgrunden till vänster syns gropen A1733 och till höger härden A1721. Kulturlagret A1710 täcker den borte delen av schaktet. Foto från sydöst.

Gropar

Fyra gropar påträffades. De var runda, mellan 0,3 × 0,25 och 0,65 × 0,54 meter stora och upp till 0,22 meter djupa. Fyllningen bestod i tre fall av gråaktig silt och i ett fall av brun moräninblandad sand. I en av groparna fanns cirka 2 liter skärvig sten (A1733) och i en av dem fanns sot och kol (A1815) (figur 49).

Analyser

Två vedartsanalyser genomfördes på material från gropar. Dessa utgjordes av PK1744 från A1733 och PK1823 från A1815 och materialet bestod av lind, gran och tall.

Figur 49. Gropen A1733 i profil. Foto Michael Schneider från söder.

Härdar

Fyra härdar påträffades. Två var runda och två var närmast ovala. Storleken varierade mellan 0,5 × 0,45 och 1,4 × 1 meter. Djupet varierade mellan 0,09 och 0,22 meter. I härdan A1721 påträffades två små bitar keramik (F2) (figur 50).

Analyser

Tre vedartsanalyser genomfördes på material från härdar. Dessa utgjordes av PK1645 från A1635, PK1704 från A1691 och PK1824 från A1795. Innehållet bestod av ek, gran och lönn. Två påföljande ¹⁴C-analyser daterade A1691 till folkvandringstid–tidig vendeltid, 429–575 e.Kr. kal. 2 sigma, och A1795 till sen vikingatid–tidig medeltid, 1034–1201 e.Kr. kal. 2 sigma (se även under ”Analyser” och bilaga 6–7).

Figur 50. Härden A1691 i lod (överst) och profil. Foto Michael Schneider från söder.

Stolphål

Två stolphål påträffades. Stolphålet A1587 var runt, 0,33 meter i diameter och upp till 0,07 meter djupt. Stolphålet påträffades i kulturlagret A1710. Fyllningen bestod av grå lerig silt. Stolphålet A1598 var runt, 0,45 meter i diameter och upp till 0,13 meter djupt. Fyllningen bestod av brun lerig silt och stenar upp till storlek 0,08 meter (figur 51).

Analyser

En vedartsanalys genomfördes på material från ett stolphål. Denna utgjordes av PK1608 från A1598 och materialet bestod av möjlig kvist/rotved från gran.

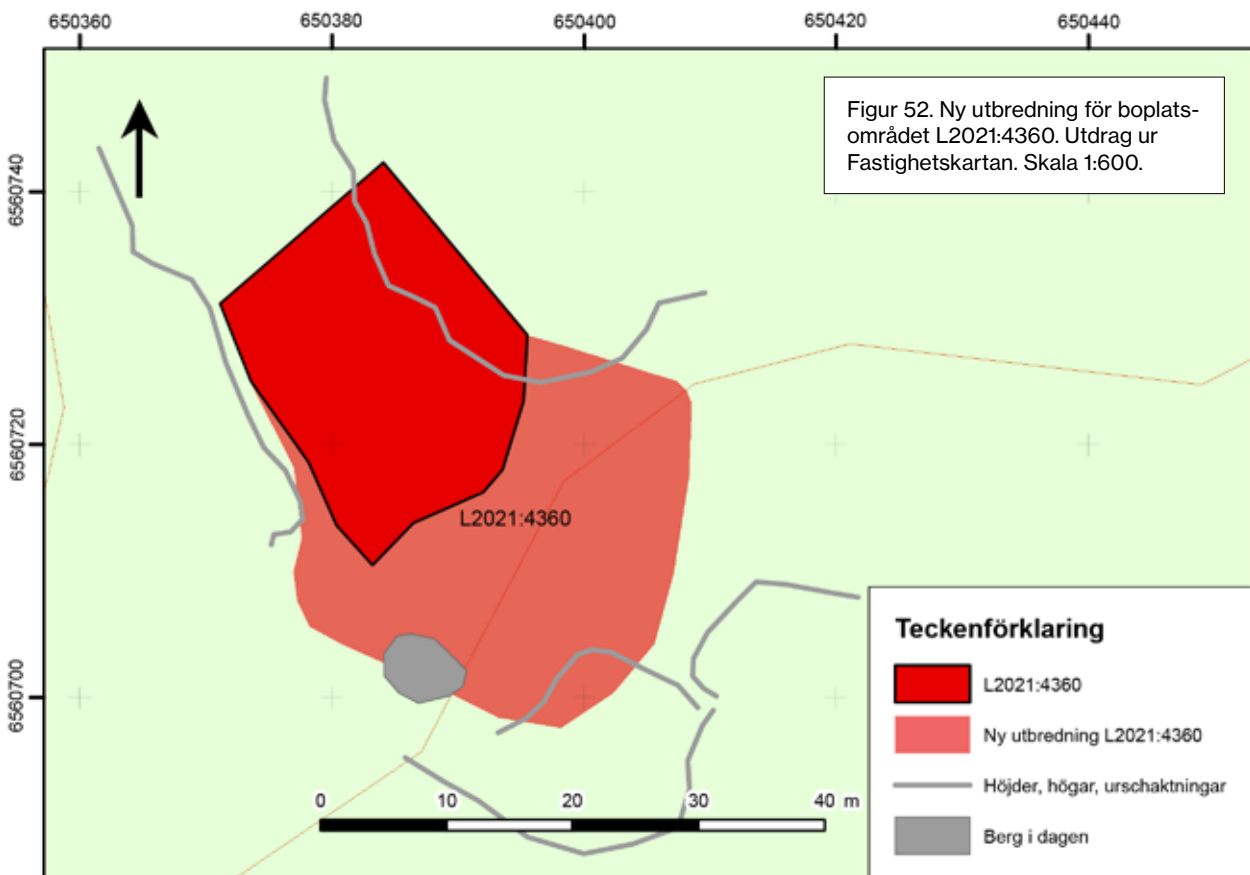

Figur 51. Stolphålet A1598 i lod (överst) och profil. Foto Michael Schneider från sydöst.

Slutsats

Boplatsområdet i område 5 är att betrakta som avgränsat och utökades åt söder i samband med föreliggande förundersökning. Efter utökning är boplatsområdet cirka 1 020 m² stort. Den ligger på en höjd av cirka 40 meter över havet i ett skogsområde, cirka en halv kilometer från närmaste sentida odlingsmark i sydöst. Den utgörs vidare av en relativt stenfri yta belägen i en sydösts lutning av ett pass mellan höjder i öster/nordöst och väster/sydväst (figur 52). Ett kulturlager samt tio anläggningar i form av fyra gropar, fyra härdar och två stolphål påträffades. Fynden i område 5 inkluderade malstensunderliggare, keramikbitar funna i en härd samt bränd lera och ett kvartsavslag funna vid rutgrävning i kulturlager. Två ¹⁴C-analyser genomförda på träkol från härdar gav dateringar till folkvandringstid–tidig vendeltid respektive sen vikingatid–tidig medeltid.

De två stolphålen påträffades i skilda schakt med cirka 11,5 meters mellanrum. De kan inte kopplas samman med varandra och verkar inte utgöra rester av byggnader. Även de fyra härdarna ligger utspridda. Fynden och dateringarna tyder på att aktiviteter har förekommit på platsen under olika tider. Kvartsavslaget samt de två slagna kvartsbitarna (en bipolär kärnrest och ett plattformsavslag) som påträffades under den arkeologiska utredningen 2021 (Bondesson 2021:17) kan sannolikt sättas i samband med aktiviteter i området under neolitikum. Områdets belägenhet cirka 40 meter över havet ger en ungefärlig strandlinjedatering till 4000 f.Kr. Det nu förundersökta området har givet fynd (utöver kvartsavslaget) och dateringar tillkommit under mellersta/yngre järnålder–äldre medeltid. Tillsammans med lämningarnas karaktär, närområdets topografi och områdets belägenhet i skogen verkar de ha utgjort utmarksaktiviteter i området under denna period.

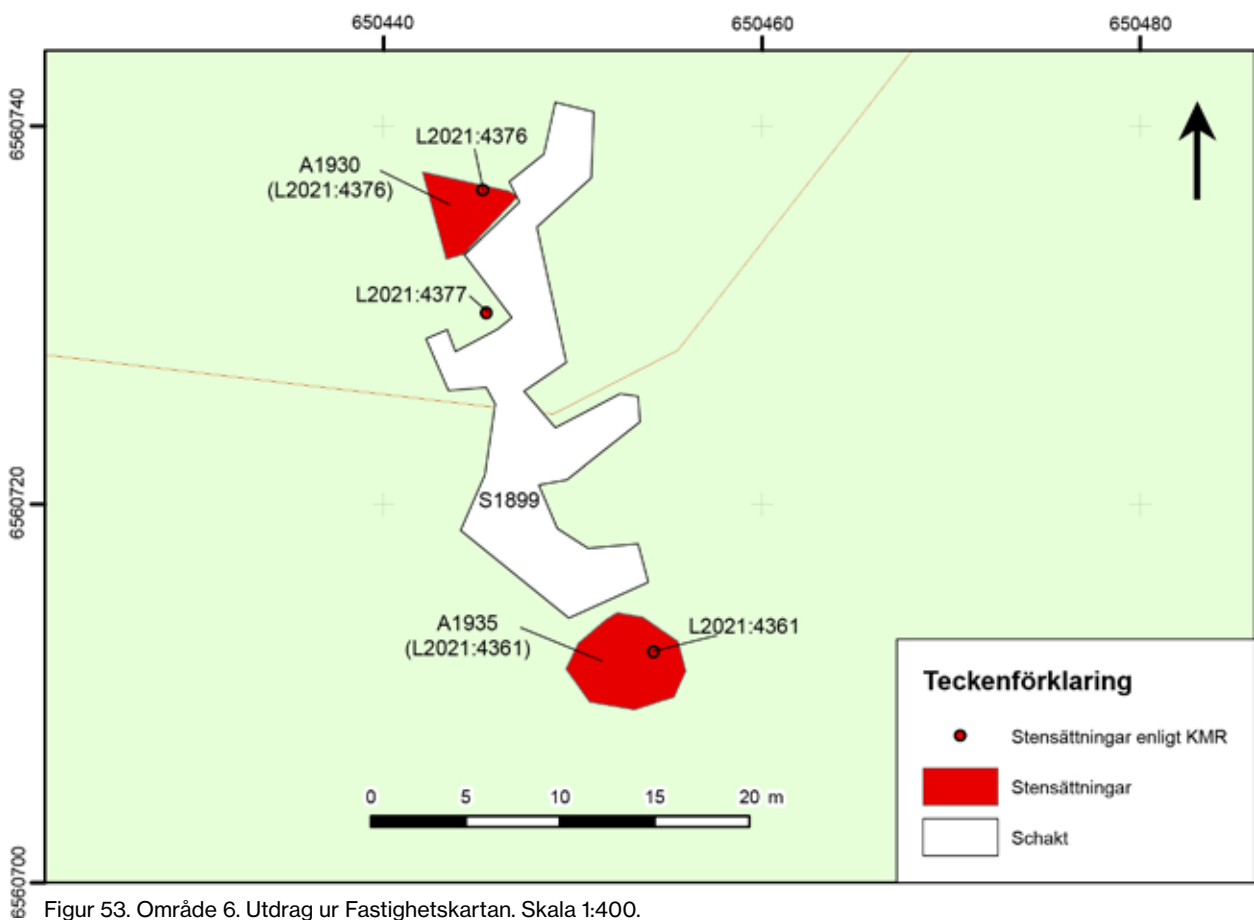

Område 6

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep de tre stensättningarna L2021:4361, L2021:4376 och L2021:4377 (figur 53–54).

Området är beläget cirka 38–42 meter över havet och ligger i en svag syd-/sydvästs lutning med berg i dagen i norr och nordöst. Området, som är mycket blockigt, består av blandskog vilken uppvisar spår av äldre avverkning. I sydväst ligger en vägbana anlagd för Scania's testkörningar.

Ett sammanhängande schakt om 115 m² grävdes invid och mellan de tre registrerade stensättningarna. Inga nya anläggningar, konstruktioner eller lämningar framkom.

Figur 54. Översikt över område 6 med schaktet S1899. Foto Ingela Harrysson från sydsydöst.

Tre stensättningar blir två – L2021:4361 och L2021:4376

De tre registrerade stensättningarna rensades grovt och kontrollerades, varpå stensättningen L2021:4377 bedömdes utgöra en naturformation (figur 55). Bedömningen gjordes på basis av att stenmaterialet var mycket heterogent och ”skramligt”. Området ligger också i en sluttning nedanför en höjd med mycket naturlig sten i backen. De övriga två stensättningarna, L2021:4361 och L2021:4376, kunde efter grovrensning och kontroll bekräftas, varpå de mättes in, beskrevs och fotograferades. De återges i anläggningstabellen som A1935 (L2021:4361) och A1930 (L2021:4376).

L2021:4361 är rund, cirka 6 × 5 meter stor och upp till 0,4 meter hög med fyllning av 0,2–0,4 meter stora stenar. Stensättningen är belägen i en svag sydsluttning mellan två större markfasta stenar. Cirka 0,5 meter stora och avlånga stenar är placerade i södra delens ytterkant, vilket möjligen har gjorts som kompensation för sluttning. Centrum är påverkat och stenar ligger löst, vilket kan utgöra spår av äldre avverkning. Två mindre stubbar finns i söder (figur 56).

L2021:4376 är tresidig, 4,5–5 meter i sida och upp till 0,3 meter hög med fyllning av huvudsakligen 0,3–0,4 meter stora stenar. Stenarna i ytterkant är större, 0,5–0,8 meter i diameter. I varje spets ligger ett större block om cirka 0,9–1 meter och 0,2–0,4 meter högt. Stensättningen är belägen i en svag sydsluttning och området direkt utanför anläggningens avgränsning ter sig stenröjt (figur 57).

Figur 55. Stensättningen L2021:4377, vilken bedömdes som en naturformation och förlorar sin status som fornlämning. Foto Ingela Harrysson från söder.

Figur 56. Stensättningen L2021:4361 (A1935). Foto Ingela Harrysson från söder.

Figur 57. Stensättningen L2021:4376 (A1930). Foto Ingela Harrysson från väster.

Slutsats

De två stensättningarna L2021:4361 och L2021:4376 bekräftades i fält. Stensättningen L2021:4377 bedömdes utgöra en naturformation och förlorar sin status som fornlämning. Utöver detta påträffades inga övriga lämningar. De två stensättningarna med stensättning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 6 är låg.

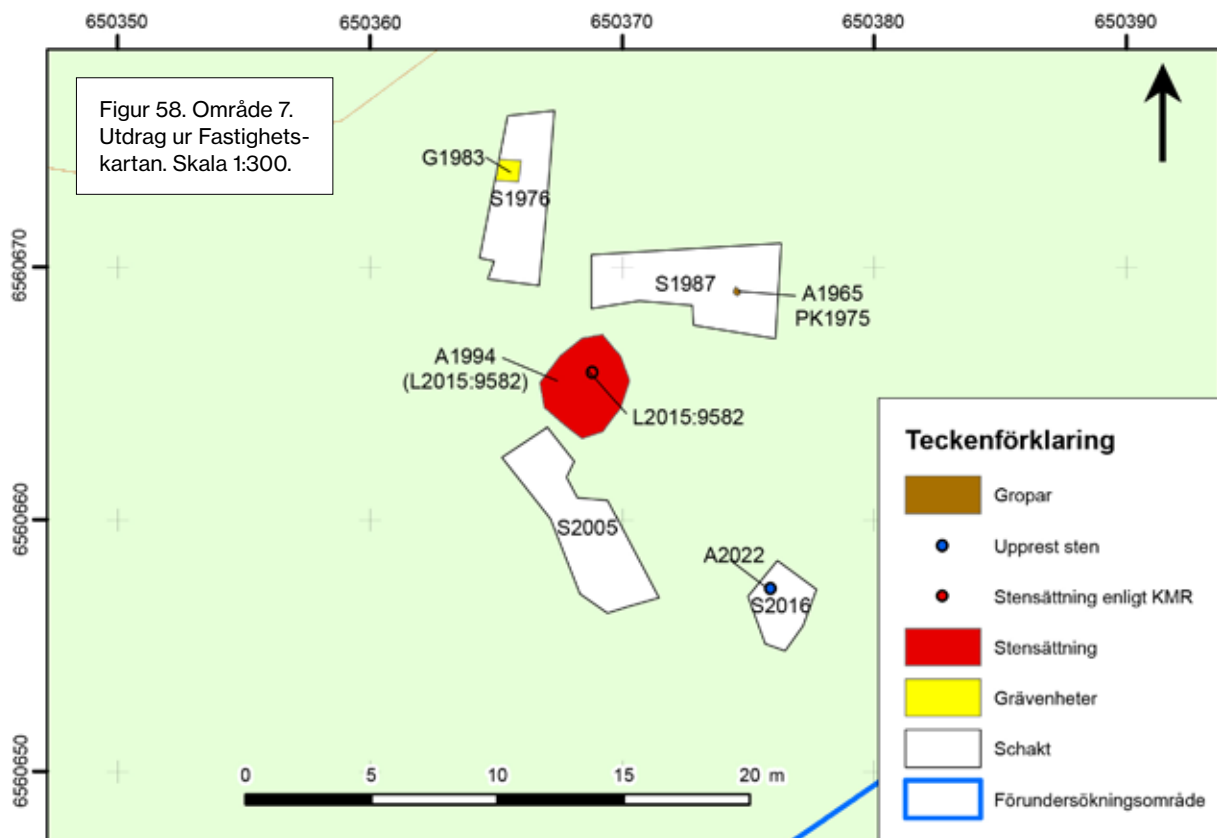
Område 7

Denna del av förundersökningsområdet inbegrep stensättningen L2015:9582 (figur 58–59).

Området är beläget cirka 37–40 meter över havet och ligger i en svag sydösts lutning i blandskog med spår av äldre avverkning. Området är mycket blockigt och innehåller en hel del sly och stubbar. I söder ligger en vägbanan anlagd för Scantias testkörningar.

I området grävdes fyra schakt med en sammanlagd yta av 57 m². Schakten lades invid och omkring den registrerade stensättningen L2015:9582.

I det nordligaste schaktet (S1976) lades en grävhet (G1983) i form av en ruta, 0,9 × 0,9 meter stor. Detta gjordes med anledning av det förekom träkol i övergången mellan vegetationsnivån och undergrunden. Kolet visade sig utgöra ett mycket tunt och flammigt skikt utan struktur, med morän direkt under. På grund av detta bedömdes kolen vara naturligt avsatt.

Figur 59. Översikt över område 7. Foto Ingela Harrysson från nordväst.

Stensättningen L2015:9582

Stensättningen återfanns i fält och bekräftades efter grovrensning. Den är inmätt och återges i anläggningstabellen som A1994. Den är närmast rund, cirka 4 meter i diameter och upp till 0,5 meter hög med en fyllning av 0,1–0,7 meter stora stenar, relativt rätt lagda. I den sydvästra delen utgör en håll begränsning. Utanför graven i söder återfinns ett större, troligen frostsprängt block. Stensättningen är vidare belägen i den södra delen av ett stenigt parti som löper från krönet nerför sluttningen (figur 61).

Figur 60. Översikt över stensättningen L2015:9582 (A1994). Foto Ingela Harrysson från sydsydöst.

Figur 61. Gropen A1965 i profil. Foto Michael Schneider från nordöst.

Grop

En grop (A1965), rund och 0,25 meter i diameter samt 0,09 meter djup påträffades strax nordöst om stensättningen L2015:9582. Gropens botten var flackt välvd, fyllningen bestod av närmast grå silt med inslag av grus och innehöll sot. Gropen undersöktes till 100%, men får anses något osäker på grund av dess ringa djup samt bleka fyllning. Form i profil och inslag av sot gör det ändå sannolikt att anläggningen utgör en anlagd grop (figur 62).

Analyser

Träkol från gropen har daterats med motiveringen att den utgjorde den enda anläggning som påträffades i området och för att se om anläggningen tidsmässigt kunde antas sammanfalla med den uppskattade dateringen av den närliggande stensättningen (yngre bronsålder–äldre järnålder). En vedartsanalys av material från gropen (PK1975) uppvisade inslag av björk och tall. Den påföljande ¹⁴C-analysen gav gropen en datering till efterreformatorisk tid, 1520–1949 e.Kr. kal. 2 sigma (se även under ”Analyser” och bilaga 6–7). Dateringen visar att gropen inte kan förväntas vara tillkommen i samband med den förväntade dateringen av stensättningen.

Upprest sten

Cirka 10 meter sydöst om stensättningen L2015:9582 påträffades en mossbevuxen upprest sten (A2022), cirka 0,45 meter hög, vilken efter schaktning och grovrensning runt omkring inte bedömdes utgöra någon grav (figur 62–63). Det äldre kartmaterialet ger dock inte heller stöd åt att denna utgör en gränsmarkering varför det troligaste är att stenen utgör en recent rest av anläggningsarbeten av den i söder närliggande vägbanan (alternativt av skogsarbeten). Detta bör dock kontrolleras närmare vid en eventuell arkeologisk undersökning.

Figur 62. Den uppresta stenen A2022. Den är troligen recent, men notera att stenens status bör kontrolleras vid en arkeologisk undersökning i området. Foto från söder.

Figur 63. Den uppresta stenen A2022. Lodfoto från öster.

Slutsats

Stensättningen kunde bekräftas. Stensättningen med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Inga övriga stensättningar påträffades. Utöver denna påträffades en något diffus grop som undersöktes till 100% och daterades till efterreformatörisk tid och därmed inte kan förväntas vara tillkommen i samband med den förväntade dateringen av stensättningen. Gropen är registrerad i KMR som ”boplatslämning övrig” med status ”undersökt och borttagen”, och har tilldelats lämningsnummer L2022:6518. I området påträffades också en upprest sten som troligen – men inte säkerställt – är recent. Den uppresta stenen har inte registrerats i KMR. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 7 är låg.

Fynd

Totalt påträffades fem fynd vid förundersökningen. I det följande ges en samlad översikt, men fynden diskuteras också i samband med redovisningen av resultaten över de respektive delområdena.

Fynden utgörs av följande:

Bränd lera

Elva bitar bränd lera (F1), påträffade i grävenheten G1706 i kulturlagret A1710 i område 5. Dessa gallras då de inte uppvisar några tydliga spår av att utgöra lerklining (figur 64).

Keramik

TVå bitar keramik (F2), påträffade i härden A1721 område 5. Keramikfragmenten är 1,9 × 1,3 respektive 1,1 × 1,1 cm stora (figur 65).

Järnpryl

Ett järnföremål (F3), sannolikt spetsen av en pryl, påträffad i stolphålet A1449 i område 4. Järnprylen är 3,2 cm lång och 0,7 cm tjock (figur 66).

Malstensunderliggare (del av)

En del av en malstensunderliggare i bergart (F4), påträffad vid schaktning i schaktet S1657 i den södra delen av område 5. Malstensunderliggaren är 0,22 meter lång, 0,04–0,12 meter bred och 0,04–0,07 meter tjock (figur 68).

Kvartsavslag

Ett kvartsavslag (F5), påträffad i grävenheten G1706 i kulturlagret A1710 i område 5 (figur 67).

Figur 64. Bränd lera (F1). Skala 1:1.

Figur 65. Keramik (F2). Skala 1:1.

Figur 66. Järnpryl (F3). Skala 1:1.

Figur 67. Kvartsavslag (F5). Skala 2:1.

Figur 68. Del av en malstensunderliggare (F4). Skala 1:2.

Analys

De analyser som ingick i den arkeologiska förundersökningen omfattade vedart och ¹⁴C. I det följande ges en samlad översikt, men analysresultaten diskuteras också i samband med redovisningen av resultaten över de respektive delområdena. Analysrapporterna finns tillgängliga i sin helhet i bilaga 6–7.

Vedartsanalys

De vedartsanalyserade proverna har huvudsakligen använts för ¹⁴C-analys med syfte att fastställa träkolets egenålder. Analysen omfattade totalt tio prover, insamlat från fem härdar, fyra gropar och ett stolphål (tabell 2).

Tabell 2. Resultat av vedartsanalysen, totalt tio prover, sorterade efter provnummer.

Provnr	Anläggning	Typ	Område	Trädslag	Kommentar
309	296	Härd	1	Björk (1)	–
1575	1568	Grop	4	Björk (3), ek (2), gran (2)	–
1608	1598	Stolphål	5	Gran (4)	Kvist-/Rotved?
1645	1635	Härd	5	Gran (10)	–
1704	1691	Härd	5	Ek (8), gran (20), lönn (16)	–
1732	1721	Härd	5	Gran (5)	Rotved?
1744	1733	Grop	5	Lind (6)	–
1823	1815	Grop	5	Gran (1), tall (2)	–
1824	1795	Härd	5	Gran (6)	–
1975	1965	Grop	7	Björk (1), tall (3)	–

¹⁴C-analys

Proverna har analyserats med syfte att fastställa åldern på de kontexter som materialet är insamlat från. Proverna är tagna ur stratigrafiskt slutna kontexter. Totalt fem prover skickades till ¹⁴C-analys, fördelat på material insamlat från tre härdar och två gropar (tabell 3). Materialet har utgjorts av träkol. Träkolet från de tre härdarna kan förmodas datera användningen av härden, medan osäkerhetsfaktorn är större vad gäller huruvida fyllningen i de två groparna verkligen daterar groparnas användning. Dateringen av material från de två groparna motiverades trots detta av att dessa var de enda undersökta anläggningar inom respektive område (område 4 och 7) som innehöll daterbart material. Resultaten nämns också under respektive objekt i kapitlet ”Undersökningsresultat”.

Tabell 3. Resultat av ¹⁴C-analysen, totalt fem prover, sorterade efter provnummer.

Provnr	Anläggning	Typ	Område	Material	Lab nr	Datering BP	Kal 1 sigma	Kal 2 sigma
309	296	Härd	1	Träkol (björk)	Ua-75252	2162±30	349–152 f.Kr.	354–57 f.Kr.
1575	1568	Grop	4	Träkol (björk)	Ua-75253	324±28	1510–1635 e.Kr.	1488–1641 e.Kr.
1704	1691	Härd	5	Träkol (lönn)	Ua-75254	1557±29	437–563 e.Kr.	429–575 e.Kr.
1824	1795	Härd	5	Träkol (gran)	Ua-75255	927±29	1046–1161 e.Kr.	1034–1201 e.Kr.
1975	1965	Grop	7	Träkol (björk)	Ua-75256	261±29	1529–1794 e.Kr.	1520–1949 e.Kr.

Tolkning och utvärdering

Område 1 (stensättningar L2021:4354 och L2021:4374)

De två sedan tidigare registrerade stensättningarna kontrollerades och bekräftades. De två stensättningarna med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Det tidigare karterade läget för L2021:4354 har flyttats i KMR i samband med föreliggande förundersökning. Inga övriga stensättningar påträffades. Utöver detta påträffades en härd som undersöktes och togs bort. Den registreras som undersökt och borttagen i KMR och har tilldelats lämningsnummer L2022:6519. Härden ¹⁴C-daterades till förromersk järnålder. Dateringen ligger väl i linje med den typologiska dateringen av denna typ av gravar. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 1 är låg. Däremot är det möjligt att ytterligare boplatserelaterade anläggningar i form av till exempel härdar, stolphål och gropar finns i de icke schaktade ytorna.

Område 2 (stensättningar L2021:4352 och L2021:4375)

De två sedan tidigare registrerade stensättningarna kontrollerades och bekräftades. Det tidigare karterade läget för L2021:4352 har flyttats i KMR i samband med föreliggande förundersökning. De två stensättningarna med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Utöver detta påträffades inga övriga lämningar. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 2 är låg.

Område 3 (hägnader L2021:4349, L2021:4351 och L2021:4378)

De tre sedan tidigare registrerade hägnaderna delundersöktes. Den östra hägnaden visade sig utgöra en svårtolkad terrassering. Utöver detta påträffades tre röjningsrösen, tre stolphål och en recent grop. De tre stolphålen bedöms relatera till och vara anknutna till den norra hägnaden. De tre röjningsrösen registreras i KMR med status övrig kulturhistorisk lämning och har tilldelats lämningsnummer L2022:6526, L2022:6527 och L2022:6528. Lämningarna i området är otydliga till karaktär och funktion och har inte kunnat dateras. Det är möjligt att konstruktionen/terrasseringen i den östra delen av området utgör någon form av enklare verktygsbod alternativt en terrassering för någon typ av upplag på platsen, vilket behövde ett mindre stycke flatare mark. Lämningen L2021:4378 registreras med härledning av detta om från hägnad till terrassering med status möjlig fornlämning. Den norra hägnaden L2021:4349 och den södra hägnaden L2021:4351 registreras i KMR om från ”fornlämning” till ”möjlig fornlämning” då de ej har kunnat dateras eller funktionsbestämmas tillfredsställande. De får också en något ändrad utbredning (kartering) i KMR jämfört med tidigare inmätning.

Område 4 (boplatsområde L2014:174)

Vid undersökningen 1989 analyserades tre kolprover, vilka gav spridda dateringar. En härd i den västra delen av området daterades då till förromersk järnålder (420±70 f.Kr.) och en stensättning i närheten av härden daterades till vikingatid (930±130 e.Kr.). En av dateringarna genomfördes också på en hög med trolig sprängsten (i Äijä 1990:7 tolkad som skärvstenspackning) vilken gav en förhållandevis ung datering, till 1650 ±100 e.Kr. (Äijä 1990:4). Den ¹⁴C-analys av en grop som genomfördes i samband med föreliggande förundersökning gav en datering till sen medeltid–efterreformatorisk tid, 1488–1641 e.Kr. kal. 2 sigma.

Området framstår i rapporten från 1990 som svårtolkat med spridda dateringar. Äijä konstaterar att ”Några större slutsatser kan inte dras utifrån dessa disparata dateringar. De visar endast att aktiviteter har försiggått i området under olika tidpunkter” och ”De undersökta anläggningarna, sammanlagt 16 stycken, var av mycket varierande karaktär och storlek. Endast ett fåtal av anläggningarna har med säkerhet kunnat funktionsbestämmas”. I undersökningsrapporten framgår det inte tydligt vilka kriterier man haft för att bedöma om de tolv stensättningsliknande lämningarna var gravar eller ej (Äijä 1990:4).

Resultaten från föreliggande förundersökning visar också på anläggningar av skiftande karaktär (en stenkonstruktion, två gropar och en härd samt ett röjningsröse). I området finns givet ¹⁴C-analyser anläggningar från förhistorisk tid liksom från historisk tid. Det är givet ovanstående i kombination med närliggande järnvägsbygge (1891–1895) tydligt att aktiviteter har försiggått i området under olika tidpunkter. Järnvägsbygget verkar ha stört området. Den arkeologiska undersökningen 1989 har vidare efterlämnat såväl dumphögar som icke igenfyllda schakt.

Fornlämningen inom område 4 var inför förundersökningen registrerad som undersökt och borttagen i KMR, något som givet förundersökningsresultaten inte behöver revideras. Eventuella få kvarliggande anläggningar väster och sydväst om boplatsoområdet tillför sannolikt mycket lite till den redan undersökta och svårtolkade samt urschaktade och stökiga” fornlämningen. Karteringen i KMR har däremot utökats för att inbegripa de anläggningar som påträffades under föreliggande förundersökning. Efter utökning är boplatsoområdet cirka 4 740 m² stort. Utöver detta registreras det påträffade röjningsröset som en ny övrig kulturhistorisk lämning i KMR, och har tilldelats lämningsnummer L2022:6502.

Område 5 (boplatsoområde L2021:4360)

Boplatsoområdet i område 5 är att betrakta som avgränsat och utökades åt söder i samband med föreliggande förundersökning. Efter utökning är boplatsoområdet cirka 1 020 m² stort. Den ligger på en höjd av cirka 40 meter över havet i ett skogsområde, cirka en halv kilometer från närmaste sentida odlingsmark i sydöst. Den utgörs vidare av en relativt stenfri yta belägen i en sydöstsuttning av ett pass mellan höjder i öster/nordöst och väster/sydväst. Ett kulturlager samt tio anläggningar i form av fyra gropar, fyra härdar och två stolphål påträffades. Fynden i område 5 inkluderade malstensunderliggare, keramikbitar funna i en härd samt bränd lera och ett kvartsavslag funna vid rutgrävning i kulturlager. Två ¹⁴C-analyser genomförda på träkol från härdar gav dateringar till folkvandringstid–tidig vendeltid respektive sen vikingatid–tidig medeltid.

De två stolphålen påträffades i skilda schakt med cirka 11,5 meters mellanrum. De kan inte kopplas samman med varandra och verkar inte utgöra rester av byggnader. Även de fyra härdarna ligger utspridda. Fynden och dateringarna tyder på att aktiviteter har förekommit på platsen under olika tider. Kvartsavslaget samt de två slagna kvartsbitarna (en bipolär kärnrest och ett plattformsavslag) som påträffades under den arkeologiska utredningen 2021 (Bondesson 2021:17) kan sannolikt sättas i samband med aktiviteter i området under neolitikum. Områdets belägenhet cirka 40 meter över havet ger en ungefärlig strandlinjedatering till 4000 f.Kr. Det nu förundersökta området har givet fynd (utöver kvartsavslaget) och dateringar tillkommit under mellersta/yngra järnålder–äldre medeltid. Tillsammans med lämningarnas karaktär, närområdets topografi och områdets belägenhet i skogen verkar de ha utgjort utmarksaktiviteter i området under denna period.

Område 6 (stensättningar L2021:4361, L2021:4376 och L2021:4377)

De två stensättningarna L2021:4361 och L2021:4376 bekräftades i fält. Stensättningen L2021:4377 bedömdes utgöra en naturformation och förlorar sin status som fornlämning. Utöver detta påträffades inga övriga lämningar. De två stensättningarna med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 6 är låg.

Område 7 (stensättning L2015:9582)

Stensättningen kunde bekräftas. Stensättningen med stenfyllning kan typologiskt grovt dateras till yngre bronsålder–äldre järnålder. Inga övriga stensättningar påträffades. Utöver denna påträffades en något diffus grop som undersöktes till 100% och daterades till efterreformatorisk tid och därmed inte kan förväntas vara tillkommen i samband med den förväntade dateringen av stensättningen. Gropen är registrerad i KMR som ”boplatslämning övrig” med status ”undersökt och borttagen”, och har tilldelats lämningsnummer L2022:6518. I området påträffades också en uppresta sten som troligen – men inte säkerställt – är recent. Den uppresta stenen har inte registrerats i KMR. Bedömningen är att sannolikheten att påträffa ytterligare gravar inom område 7 är låg.

Referenser

Kart- och arkivmaterial

Kulturmiljöregistret (KMR)

<https://app.raa.se/open/forsok/>

Historiska ortofoton, Lantmäteriet

<https://www.lantmateriet.se/sv/Kartor-och-geografisk-information/oppna-data/>

Historiskt ortofoto, referensår 1975

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK), Lantmäteriet

<https://historiskakartor.lantmateriet.se/>

Häradsekonomiska kartan, Nykvarn 67-2

Litteratur

Bondesson, W. 2021. *Gravar och stensträngar i Tvetå. Arkeologerna rapport 2021:140.*

Harrysson, I. & Hallgren, A-L. 2019. *Kultplatsen i Hjulsta. Liv och död under 3 000 år.*

Stiftelsen Kulturmiljövård rapport 2019:9.

Runeson, H. 1995. *Boplatslägen kring Södertälje. Grödingebanan. Riksantikvarieämbetet*

UV Stockholm rapport 1995:22.

Äijä, K. 1990. *Rapport arkeologisk undersökning. Södermanland. Tvetå socken. Tvetåberg.*

Fornlämning 164. Riksantikvarieämbetet UV.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>Stiftelsen Kulturmiljövård projektnr:</i>	KM22028
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-2980-2022, 2022-03-16
<i>Kulturmiljöregistret uppdragsnr:</i>	202200221
<i>Typ av undersökning:</i>	Arkeologisk förundersökning
<i>Undersökningsperiod:</i>	2–19 maj 2022
<i>Personal:</i>	Ingela Harrysson (projektledare fält) Andreas Forsgren (projektledare rapportfas) Mattias Johansson Michael Schneider Per Magnusson (grävmaskinist)
<i>Landskap:</i>	Södermanland
<i>Län:</i>	Stockholm
<i>Kommun:</i>	Södertälje
<i>Socken:</i>	Tveta
<i>Fastighet:</i>	Lastbilen 4
<i>Fornlämning:</i>	L2014:174, L2015:9582, L2021:4349, L2021:4351, L2021:4352, L2021:4354, L2021:4360, L2021:4361, L2021:4374, L2021:4375, L2021:4376, L2021:4377 och L2021:4378 x6560704/Y649491 (västra hörnet)
<i>Koordinater:</i>	
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF 99 TM
<i>Höjdsystem:</i>	RH 2000
<i>Inmättningsmetod:</i>	RTK-GPS
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	100 st digitala fotografier.
<i>Fynd:</i>	Fynden F2 och F4–5 förvaras hos KM i väntan på beslut om fyndfördelning.

Bilaga 1. Schakttabell

ID	Anmärkning	Djup (m)	Material undergrund	X	Y	Z
	OMRÅDE 1					
220	Schakt i svag V-slutning av impediment. Ca 7x7 m. Överst humösa mylla, 0,1-0,2 m. Under detta berg i dagen med enstaka stenar i storlek knytnäve, vilka lågi i skrevor samt i S slänten.	0,2	Berg i dagen	6560641,5	649614,3	47,8
257	Schakt i S-slutning av impediment, direkt V om stensättning L2021:4374. 7x5 m. Överst grästörv, mossa och humösa mylla, ca 0,1 m. Under detta 0,1 m mörkt brun humösblandad silt.	0,25	Ljust gulbrun morän med stenar och block upp till 0,75 m	6560631,7	649617,4	47,3
267	Schakt i SV-slutning av impediment. 5x1,6 m. Överst 0,1 m grästörv och humösa mylla. Under detta 0,05-0,1 m mörkt brun humösblandad silt.	0,25	Ljust gulbrun morän med stenar upp till 0,35 m	6560627,8	649611,5	46,3
311	Schakt i NV-SÖ riktning. Vegetationsskikt, ca 0,1 m tjockt, därunder silt ställvis med träkol, främst i N delen. Träkolet tolkas som naturligt då det till viss del inte är genombränt. En anläggning i söder, hård A296. Schaktet låg på en planare yta mellan de två grupperna med gravar, enstaka block och gles björkskog.	0,15	Silt, morän	6560631,7	649599,2	45,9
	OMRÅDE 2					
325	Schakt i SÖ-slutning nedanför gravar. Vegetationsnivå, ca 0,1 m tjockt, bestående av mossa och gräs. Därunder ca 0,05 m sand följt av morän.	0,2	Morän.	6560699,7	649527,9	45,5
334	Schakt på krönet, N om gravar. Vegetationsskikt, ca 0,1 m tjockt, mossa, ris, gräs. Därunder siltig sand. Större markfast sten i N delen, ca 1 m i diam. S om sten förmodad grav med större stenar, ca 0,4-0,5 m stora i ytterkant. Inanför detta mindre sten, ca 0,1-0,2 m stora, ställvis tät lagda. Centralt sten med flat ovan sida, ca 0,7 m stor.	0,2	Morän	6560712,9	649523,6	49,8
341	Schakt i S-slutning. Vegetationsskikt, ca 0,1 m tjockt, mossa, ris och gräs. Därunder moränsten, ca 0,4-0,1 m stora och sand. Stenar av blandad storlek låg osorterat.	0,2	Morän	6560707,8	649511,5	45,4
367	Schakt diagonalt i SV-slutning, ca 8x3 m. V om stensättning L2021:4375. 0,1 m torv. Under detta 0,1 m brun sandig silt. Under detta morän. I N delen stenigare, där lades grävenheten G330, en 1 m ² stor ruta. Inget av antikvariskt intresse.	0,2	Ljust gulbrun morän med stenar och block upp till 0,65 m	6560701,2	649517,4	45,6
1350	Schakt i S/SV-slutning av skogsbacke. Överst 0,1 m humösa mylla och löv. Under detta 0,05-0,1 m gråbrun humöst upp-blandad silt. Under detta ljusbrun morän.	0,2	Morän	6560708,5	649516,6	45,9
	OMRÅDE 3					
1221	Schakt i NÖ ytan av impediment. Överst vegetationsskikt om ca 0,1 m. Under detta 0,05-0,1 m brun humöst uppblandad silt. Under detta morän. Schaktet drogs runt A1178.	0,3	Gulbrun morän	6560899,9	649644,9	40,8
1237	Schakt i svag S-slutning centralt åt N ytan av impediment. Schaktet går i N delen över krön och ner ca 2 m i N-slutning in mot stensträngen. Vegetationsskikt om ca 0,1 m. Under detta 0,05-0,1 m brun humöst uppblandad silt, ev. rest av tunt odlingslager. Stenar från underliggande morän sticker upp i detta lager. Under detta morän. Centralt i schaktet markfast block om 0,5x0,35 m. På krönet i N delen av schaktet två markfasta block om ca 1,2 m i diam samt 1,1x0,5 m.	0,25	Gulbrun morän	6560902,9	649631,8	40,6
1241	Schakt i sydslutning på S delen av impediment. Överst vegetationsskikt om ca 0,1 m. Under detta 0,05-0,1 m brun humöst uppblandad silt. Under detta morän. Schaktet drogs omkring stensträngen L2021:4351. Flera större träd fick delvis diktera schaktets utbredning. Centralt i schaktet, dikt an mot stensträngens N kant, ligger odlingsröset A1291. I Ö delen av schaktet, vid stensträngens slut, ligger odlingsröset A1308.	0,25	Gulbrun morän	6560884,6	649620,5	47,4
1264	Schakt på V ytan av impediment. Draget radiellt rakt ut från rundad klippa. Överst vegetationsskikt om ca 0,1 m. Under detta 0,05-0,1 m brun humöst uppblandad silt, ev. rest av tunt odlingslager. Stenar från underliggande morän sticker upp i detta lager. Under detta morän. I Ö änden av schaktet en markfast sten, rundad, om ca 1,2x0,85 m.	0,25	Grågul morän	6560900,9	649614,8	41,3

ID	Anmärkning	Djup (m)	Material undergrund	X	Y	Z
	OMRÅDE 4					
1471	Schakt i nederkanten av N-sluttning. 13x3 m. Överst 0,1 m mylla och grästov. Under detta ca 0,1–0,15 m brun relativt smetig silt. Under detta morän.	0,25	Ljust gulbrun morän, siltig sand. Enstaka stenar i storlek upp till 0,2 m	6560806,8	649798,9	38,1
1478	L-format schakt i nederkanten av N-sluttning. 12x3-6 m. Överst 0,1 m mylla och grästov. Under detta ca 0,1–0,15 m brun relativt smetig silt. Under detta morän. I schaktets centrala del framkom stolphälen A1449 samt A1456.	0,3	Ljust gulbrun morän, siltig sand. Enstaka stenar i storlek upp till 0,3 m	6560802,7	649792,3	39,1
1502	Schakt i N-S riktning i N-sluttning av skogsbacke invid naturlig moränsträng. 11x3 m. Blockig och stenig moränbacke. Överst 0,1 m humös mylla och gräs. Under detta i schaktets S del (uppåt slutningen) 0,05 m humöst uppblandad brun silt. I schaktets N del (nedåt slutningen) något utplanandes och upp till 0,1 m humöst uppblandad brun silt. Under detta brunaktig morän. Flera naturliga block och stenar, 0,15–0,8 m stora, främst i schaktets S del.	0,25	Brunaktig morän	6560783,5	649812,4	43,2
1506	Schakt i N-S riktning i plan nederkant av NV-sluttande skogsbacke. 17x3 m. Överst 0,1 m humös mylla och gräs. Under detta ljust gulbrun morän. Moränen kom så gott som direkt under tonen.	0,2	Morän	6560771,8	649826,6	43,5
1512	Schakt i N-S riktning i N-sluttning av skogsbacke. 8x4 m. Gulbrun morän direkt under ca 0,1 m humös mylla och gräs. I schaktets S del ligger A1516.	0,2	Morän	6560789,5	649798,0	41,6
1529	Schakt i N-S riktning i N-sluttning av skogsbacke. 6x3 m. Mycket stenig gulbrun morän direkt under 0,1 m humös mylla och gräs.	0,15	Morän	6560787,3	649804,9	41,9
1560	Schakt i NV delen av ytan. Vegetationsnivå gräs, därunder ca 0,2 m tjockt matjordslager. Röjt på sten.	0,2	Lerig silt	6560816,1	649795,5	36,6
1564	Schakt i NV delen av ytan inom flackt område. Vegetationsnivå gräs, därunder ca 0,3 m tjockt matjordslager. Röjt på sten. En anläggning, A1568.	0,4	Lerig silt	6560824,1	649797,2	36,0
1576	Schakt i NV delen av ytan. Vegetationsnivå gräs, därunder upp till 0,3 m tjockt matjordslager. Röjt på sten utom ett 0,6 m block centralt i schaktet.	0,35	Lerig silt	6560821,2	649804,7	36,6
	OMRÅDE 5					
1609	Schakt i NV-SÖ riktning i NV delen av ytan. 10x3 m. Relativt plan skogsmark. Överst ca 0,15 m humös mylla och grästov. Under detta ca 0,05 m brun silt, något sandig mot botten. Under detta brun morän.	0,25	Morän	6560742,4	650375,4	42,7
1648	Schakt i N-S riktning, lätt sydsluttning. Vegetationsnivå, ca 0,05 m tjock av ris, sly och gräs. Därunder ljus morän och sand med enstaka större rundade stenar (0,4 m diam).	0,2	Morän	6560723,8	650402,6	40,7
1657	Schakt i SÖ delen av ytan. Låg i lätt S-sluttning i V-Ö riktning. Vegetationsnivå ca 0,05–0,1 m tjockt av ris, sly och gräs. Därunder centralt i schaktet möjlig rest av kulturlager A1710, främst utmed S/SV kanten. Centralt i schaktet även A1795. Botten utgörs av morän.	0,3	Morän	6560714,2	650398,8	40,1
1662	Schakt i NV-SÖ riktning i S/SÖ delen av ytan. Flack mark, vagt uppåtsluttande i SÖ. 11x3–5 m. Överst ca 0,1 m gräs/mylla. Under detta 0,05–0,1 m brun silt. Under detta grå lera. I NV tredjedelen av schaktet framkom kulturlagret A1710, i vilket grävningen G1706 lades (en 1 m ² stor ruta). I SÖ delen av schaktet framkom anläggningarna A1587, A1721 och A1733. Ev. har även SÖ delen av schaktet innehållit kulturlagret A1710, men då det sluttar svagt åt NV där så har detta möjligen sköljts ner åt NV.	0,2	Lera	6560708,7	650391,4	40,2
1669	Schakt i NV-SÖ riktning i S delen av ytan. I nederkanten av sluttande skogsbacke med berg i dagen i NV/V. 9x3 m. Överst 0,1 m gräs/mylla. Nästan direkt under detta gulbrun morän. I NV delen av schaktet rikligt med småsten upp emot ovan nämnda sluttning av skogsbacke. I schaktet påträffades anläggningarna A1598, A1613 och A1691.	0,2	Morän	6560710,4	650381,2	41,2
1678	V-format schakt med spetsen åt NV, i NV delen av ytan. Den V armen av schaktet mycket stenig och blockig. Ligger in mot naturlig Ö-sluttande skogsbacke i V. Överst ca 0,1 m humös mylla och gräs. Under detta 0,05 m grusig/sandig brun silt. Under detta brun morän med rikligt med sten och enstaka större block upp till 0,5 m stora.	0,2	Morän	6560737,6	650368,6	46,6

ID	Anmärkning	Djup (m)	Material undergrund	X	Y	Z
1760	Schakt i NÖ-SV riktning i svag NÖ-sluttnig. Överst ca 0,1 m gräs/mylla. Under detta 0,05-0,07 m brun silt, tjockare åt NÖ i nedre delen av sluttningen. Under detta gulbrun morän. I schaktets NV del framkom kulturlagret A1710.	0,25	Morän	6560703,9	650397,7	39,9
1770	Schakt i N-S riktning i SÖ delen av ytan. 7 m långt, 2-3 m brett. Schaktet draget i N-sluttnig av naturlig förhöjning vilken delvis är påford såväl sly som jordmassor. Överst i S delen (övre delen av sluttningen) 0,1 m påforda massor, inget i N delen (nedre delen av sluttningen). Under detta ca 0,1 m gräs/tonv. Under detta 0,05-0,1 m siltig sand i S delen av schaktet samt ca 0,1 m silt i N delen av schaktet. Under detta ngt siltinblandad finare morän. Två stubbar i schaktet.	0,25	Morän	6560700,4	650404,6	39,1
	OMRÅDE 6					
1899	Schakt i N-S riktning, lätt S-sluttnig. Vegetationsnivå, ca 0,05 m av ris och gräs samt stammar och grenar från äldre avverkning. Därunder ljus sand med enstaka större rundade stenar, 0,2-0,4 m i diam, och under detta morän. Till viss del skärvig sten som bedöms som naturlig och inslag av skärvor med sandsten, röd eller beige. I S delen mindre samlingar med rundad sten och i schaktets N delar stråk av moränsten.	0,2	Morän	6560725,8	650448,1	42,4
	OMRÅDE 7					
1976	Schakt i N-S riktning, N om naturligt stenigt område. Relativt flackt där schaktet låg. Vegetationsnivå av gräs och ris ca 0,05 m tjockt, därunder morän. I schaktet undersöktes en 1x1 m ruta, G1983. Endast naturligt förekommande enstaka bitar av träkol i botten av vegetationsnivå. Naturligt förekommande bitar av röd sandsten.	0,2	Morän	6560672,7	650366,0	39,4
1987	Schakt i Ö-V riktning i svag Ö-sluttnig. Vegetationsnivå av mossa, ris och gräs, ca 0,05 tjockt, därunder beige sand följt av morän. Centrait i schaktet en större, ca 0,8 m i diam, markfast sten. En anläggning, A1965, i Ö delen.	0,15	Morän	6560669,3	650373,0	38,8
2005	Schakt i N-S riktning, lätt S-sluttnig. Vegetationsnivå, ca 0,05 m av ris och gräs samt stammar och grenar från äldre avverkning. Därunder ljus sand med enstaka större rundade och kantiga stenar, 0,2-0,4 m diam, och under detta morän.	0,15	Morän	6560659,7	650368,4	38,5
2016	Schakt i NV-SÖ riktning i lätt S/SÖ-sluttnig. 4x4 m. Schaktet draget i anslutning till en upprest sten, A2022. Överst 0,05 m torn/gräs, direkt under detta gulbrun morän. Stenigt område, schaktet draget i S delen av naturligt stenstråk.	0,15	Morän	6560656,6	650376,3	37,2

Bilaga 2. Anläggningstabell

ID	Lämningsnr	Område	Typ	Undersökt (%)	Undersökningsmetod	Beskrivning	Längd (m)	Bredd (m)	D/H (m)	Form i plan	Färg	Fyllning
200	L2021:4354	1	Stensättning	0	-	Stensättning L2021:4354. Rund, ca 7 m i diam och upp till 0,4 m hög. Fyllning av 0,2-0,4 m stora stenar. Övermossad. En stubbe i stensättningen.	7	7	0,4	Rund	-	-
210	L2021:4374	1	Stensättning	0	-	Stensättning L2021:4374. Rund, ca 2,5 m i diam och upp till 0,3 m hög. Gles fyllning av 0,2-0,45 m stora stenar.	2,5	2,5	0,3	Rund	-	-
296	L2022:6519	1	Härd	50	Skärslöv	Synlig i ytan som relativt tydlig sotansamling. Stenar, 0,05-0,2 m stora, ej eldpåverkade, genom hela anläggningen. Dock flackt skålad botten och relativt rikligt med sot. Gråsvart fyllning.	0,75	0,66	0,17	Rund	Grå	Silt
345	L2021:4352	2	Stensättning	0	-	Stensättning L2021:4352. Rund, ca 3 m i diam och upp till 0,4 m hög. Fyllning av glest lagda stenar, 0,2-0,75 m stora, både kantiga och rundade. I N kanten ett 1,5 m stort block.	3	3	0,4	Rund	-	-
360	L2021:4375	2	Stensättning	0	-	Stensättning L2021:4375. Rund, ca 2,5 m i diam och 0,25 m hög. Gles fyllning av ca 0,15-0,4 m stora stenar. I mitten ett 0,75 m block. Antydian till kantkedja upp till 0,2 m hög av 0,45-0,7 m stora stenar.	2,5	2,5	0,4	Rund	-	-
425	L2021:4378	3	Syll	1	Fyllhammare/ Skärslöv	Del av terrass L2021:4378. Inmätning avser syllen/ramen. Syllar/ram av stenar, 0,5-1,1 m stora, rektangulärt lagd på tre sidor (S, V, Ö). Mot N ansluter terrassen till naturlig höjd. I SV tangerar syllen ett markfast block om ca 2 m vilket delvis verkar vara inbyggt in mot syllen. Fyndtom. I SV hörnet ett möjligt fundament till eldstad.	7	4	0,1	Rektangulär	Brun	Silt
599	L2021:4378	3	Fundament	1	Fyllhammare/ Skärslöv	Del av terrass L2021:4378. Möjlig fundament till eldstad. Ingen sot eller kol men stenarna ligger med flat sida uppåt och enstaka ter sig eldpåverkade.	1	0,85	-	Rund	Brun	Silt
671	L2021:4378	3	Stenläggning	1	Fyllhammare/ Skärslöv	Del av terrass L2021:4378. Inmätning avser stenar i terrasseringsring, vilka ej tillhör terrass eller spisröse. Storfek ca 0,1-0,4 m. Glest lagda. Ojämn höjd ovan ytan.	6	3,5	-	Rektangulär	-	-
1204	-	3	Grop	0	-	Avfallsgröp? Ca 0,25 m djup (ej undersökt). Troligen recent.	0,8	0,8	0,25	Rund	-	-
1210	L2022:6526	3	Odlingsröse	0	-	Odlingsröse av 0,2-0,5 m stora stenar. I N kanten ett block, ca 0,8 m stort.	2,4	1,8	0,3	Oval	-	-
1277	-	3	Kulturlager	1	Skärslöv	Odlingslager, rest av (?). Osäkert lager. Okänd utbredning. Tunt (upp till 0,05 m tjockt), men den centrala ytan på impedimentet ter sig stenröjd.	0	0	0,05	-	Brun	Silt
1279	L2021:4351	3	Hägnad	1	Fyllhammare/ Skärslöv	Den södra hägnaden L2021:4351. 32 m lång och 0,8-1,2 m bred. Består av stenar, 0,25-1,5 m stora, lagda i ett skikt, väl förankrade och mossbevuxna. I S-slutning av impediment. Tangeras i O av odlingsröse A1308. Tangeras centralt innanför N sidan av odlingsröset A1291. Hägnaden överlagras delvis A1291. Delundersökt.	32	1	0,3	-	-	-
1291	L2022:6528	3	Odlingsröse	50	Fyllhammare/ Skärslöv	Odlingsröse vilket ligger dikt i centralt på N sidan av hägnaden A1279/L2021:4351. Stenar, 0,2-0,4 m stora. Överlagras delvis av hägnaden A1279/L2021:4351.	3,5	3	0,3	Rund	-	-
1308	L2022:6527	3	Odlingsröse	0	-	Odlingsröse i Ö slutet av hägnad A1279/L2021:4351. Stenar, 0,2-0,5 m stora.	3,5	3	0,3	Rund	-	-

ID	Lämningsnr	Område	Typ	Undersökt (%)	Undersökningsmetod	Beskrivning	Längd (m)	Bredd (m)	D/H (m)	Form i plan	Färg	Fyllning
1319	L2021:4349	3	Hägnad	1	Fyllhammare/ Skårslev	Den norra hägnaden L2021:4349. 21 m lång och ca 1-1,5 m bred. Består av stenar, 0,3-0,85 m stora, lagda i ett skikt, väl förankrade och mossbevuxna. I N-slutning av impediment. Delundersökt.	21	1	0,3		-	-
1325	L2021:4349	3	Stolphål	0	-	Stolphål av stenar, 0,08-0,23 m stora. Direkt på S sidan av hägnad A1319/L2021:4349. Ej undersökt.	0,6	0,5	-	Rund	-	-
1331	L2021:4349	3	Stolphål	0	-	Stolphål av stenar, 0,05-0,3 m stora. Direkt på S sidan av hägnad A1319/L2021:4349. Ej undersökt.	0,6	0,5	-	Rund	-	-
1338	L2021:4349	3	Stolphål	0	-	Stolphål av stenar, 0,08-0,2 m stora. Direkt på S sidan av hägnad A1319/L2021:4349. Ej undersökt.	0,45	0,45	-	Rund	-	-
1449	L2014:174	4	Stolphål	50	Skårslev	Fyllning av mörkt brun smetig silt. Stenar, troligen rest av skoning, 0,07-0,2 m stora. Centrait i anläggningen påträffades ett järnföremål (F3). Ingår i lämning L2014:174.	0,6	0,55	0,19	Rund	Brun	Silt
1456	L2014:174	4	Stolphål	50	Skårslev	Nedgrävning med en sned kant och en mer lodrät kant. 0,08 m lång sten vid ytan, men knappast skoning. Undersökt 50%. Ingår i lämning L2014:174.	0,2	0,19	0,16	Rund	Brun	Silt
1516	L2022:6502	4	Odlingsröse	0	-	Röjningsröse? 2x1,7 m stort (N-S). Oregelbundet rundad. Ligger i nordligt sluttande skogsbacke. Stenar främst rundade, 0,15-0,3 m stora. I Ö utkanten ett större block om 0,45 m. I V utkanten tre större block, 0,5-0,7 m stora. Några av stenarna ligger "skramligt" och mycket ytligt. andra djupare.	2	1,7	-	Rund	-	-
1533	L2014:174	4	Stenläggning	50	Fyllhammare	En konstruktion av lagda stenar i ett skikt. Sektionen grävdes genom flera, möjligen mindre anläggningar. Sektionen gav dock vid handen att anläggningen endast bestod av den stenmatta som kom fram vid schaktningen. Mycket oklar tolkning. Ingår i lämning L2014:174.	5,3	2,9	-	Oregelbunden	Brun	Humöst, sedan mörkbr. moränblandad silt.
1568	L2014:174	4	Grop	50	Skårslev	Grop, ca 0,55 m i diam, rund, 0,12 m djup. Botten närmast rak, men vagt sluttande utåt kanterna. Fyllning av brun smetig silt med sot och kol. Ingår i lämning L2014:174.	0,55	0,55	0,12	Rund	Brun	Silt
1587	L2021:4360	5	Stolphål	100	Skårslev	Möjligt stolphål. Undersökt 100%. Ingår i lämning L2021:4360.	0,33	0,33	0,07	Rund	Grå	Lerig silt
1598	L2021:4360	5	Stolphål	100	Skårslev	Stenar i fyllningen, upp till 0,08 m långa. Undersökt 100%. Ingår i lämning L2021:4360.	0,45	0,45	0,13	Rund	Brun	Lerig silt
1613	L2021:4360	5	Grop	50	Skårslev	Gropen begränsas något i SV av en stubbe, troligen inte mycket, av sektionen att döma. En 0,22 m lång sten återfanns i fyllningen. Ingår i lämning L2021:4360.	0,5	0,36	0,22	Oval	Grå	Silt
1624	L2021:4360	5	Grop	50	Skårslev	Grop med något ojämn, fransig botten. Kan tolkas som stenlyft. Osäker anläggning. Ingår i lämning L2021:4360.	0,3	0,25	0,1	Oval	Brun	Sand och moränblandad
1635	L2021:4360	5	Hård	50	Skårslev	Hård med träkol synligt i ytan, fyllning av brunsvart sand, måttligt med träkol. Ger ett något urlakat intryck. Ingår i lämning L2021:4360.	0,5	0,45	0,12	Oval	Svart	Sand

ID	Lämningsnr	Område	Typ	Undersökt (%)	Undersökningsmetod	Beskrivning	Längd (m)	Bredd (m)	D/H (m)	Form i plan	Färg	Fyllning
1691	L2021:4360	5	Hård	50	Skårslev	Stenmaterialet var huvudsakligen skärvt, även om ett par rundade stenar syns på sektionen. Ingår i lämning L2021:4360.	0,77	0,71	0,22	Rund	Brun	Silt
1710	L2021:4360	5	Kulturlager	1	Skårslev	Kulturlager som påträffats i flera schakt. En 1x1 m ruta grävd i lagret. Påträffad trolig och ungefärlig utbredning inom tre schakt: 14x8 m. Ingår i lämning L2021:4360.	6	5	-	-	Brun	Lerig silt
1721	L2021:4360	5	Hård	50	Skårslev	Hårdrest (grop?). I ytan tydlig, sotig med enstaka kolbitar. Fyllning av något sotig gråbrun silt samt måttligt med kolbitar. Ingen eldpåverkad sten. Fynd av keramik i anläggningens S utkant. Ingår i lämning L2021:4360.	0,7	0,7	0,09	Rund	Grå	Silt
1733	L2021:4360	5	Grop	50	Skårslev	Tydligt avgränsad grop med gråbrun fyllning. Ca 2 liter skärvt sten. Ingår i lämning L2021:4360.	0,65	0,54	0,19	Oval	Grå	Lerig silt
1795	L2021:4360	5	Hård	50	Skårslev	Hårdrest. 1,4x1 m stor (N-S), oval, 0,14 m djup. Tydlig i ytan, där den syns som en sotig oval mot omkringliggande steril. Fyllning av sotig gråbrun silt med enstaka inslag kol. Ett tiotal stenar, 0,05-0,1 m stora, i fyllningen, dock ej tydligt eldpåverkade utom någon enstaka. Mycket flackt rundad botten. Stubbe i O delen, men avgränsning åt O är trots detta relativt tydlig. Ingår i lämning L2021:4360.	1,4	1	0,14	Oval	Brun	Silt
1815	L2021:4360	5	Grop	50	Skårslev	Trolig grop, 0,5x0,4 m stor, 0,09 m djup och närmast rund. Fyllning av gråbrun sotig silt med inslag av kol. Tydlig i ytan där sot och enstaka kolfnyk syntes. 50% undersökt. Ingår i lämning L2021:4360.	0,5	0,4	0,09	Rund	Grå	Silt
1930	L2021:4376	6	Stensättning	0	-	Stensättning L2021:4376. T्रेसидig. Stenar i ytterkant, 0,5-0,8 m i diam. Innanför detta ett mindre material, ca 0,2-0,4 m i diam. Större block, ca 1 m diam, i respektive spets. Relativt rött på sten utanför graven.	5	4,5	0,4	-	-	-
1935	L2021:4361	6	Stensättning	0	-	Stensättning L2021:4361. Rund, 6x5 m stor och upp till 0,3 m hög. Antydning till kantkedja i S halvan, 0,4 m hög av 0,4-0,8 m stora stenar. Fyllning av 0,2-0,4 m stora stenar. Belägen i svag S-sluttning mellan två större, 1,2-1,5 m stora, markfasta stenar i O och V. Något större 0,5 m avlånga stenar i S delens ytterkant, kanske som komposition för sluttning. Centrum är påverkat och stenar ligger löst, kan vara från äldre avverkning. Två mindre stubbar i S. Exponerar mot dalgång i S.	6	5	0,3	-	-	-
1965	L2022:6518	7	Grop	100	Skårslev	Möjlig grop. Grop med mycket sot och kol i fyllningen. Kålet var skört men prov togs. 100% undersökt.	0,25	0,25	0,09	Rund	Grå	Silt
1994	L2015:9582	7	Stensättning	0	-	Stensättning L2015:9582. Rund, 4 m i diam och upp till 0,5 m hög av lätt övermossade stenar, 0,1-0,7 m stora, flera sönderbrukna. Belägen i S delen av ett stenigt parti som löper från krön nedför sluttning. Tätt lagda stenar, blandat kantigt och rundat material. I SV delen synlig håll som utgör begränsning. Utanför packning i S större frostsprängt block.	4	4	0,5	-	-	-
2022	-	7	Upprest sten	0	-	Upprest sten i S delen av naturligt stenstråk, 0,45 m hög och ca 0,3x0,25 m stor i basen (längdxbredd). Kantig, mossbevuxen. Står något löst och går att vicka på. Vid rensning runt framkom ingen packning eller andra konstruktioner. Recent? Gränsmarkering? Bör kontrolleras.	0,3	0,25	0,45	Oregelbunden	-	-

Bilaga 3. Övriga inmätta anläggningar

ID	Lämningsnr	Område	Typ	Beskrivning	Längd (m)	Bredd (m)	D/H (m)	Form i plan
271	L2021:4362	1	Stensättning	Stensättning L2021:4362, precis utanför förundersökningsområdet.	5	4	0,4	Rund
279	L2021:4373	1	Stensättning	Stensättning L2021:4373, precis utanför förundersökningsområdet.	4,5	4	0,4	Rund
287	L2021:4372	1	Stensättning	Stensättning L2021:4372, precis utanför förundersökningsområdet.	8	7	0,4	Rund
1369	-	4	Dumphög	Tidigare A1 (Åijä 1990). Anläggning bestående av ett större kantigt material (0,8–0,5 m stort) och mindre stenar (0,4–0,05 m stora) som kan kallas skärvsten. Anläggningens funktion bedöms hänga samman med bygget av banvallen i syfte att få fram konstruktionsmaterial, typ makadam, ett vanligt material i banvallar.	16	12	1,5	Oregelbunden
1415	-	4	Ränna	Tolkas som ränna från A1 (Åijä 1990) för forsling av krossad sten till banvallen.	28	2	0,2	-
1427	-	4	Ränna	Ränna, som med all sannolikhet utgör ett undersökningsschakt från äldre undersökning. Oklart varför de schaktat rännan. 2,1–3,6 m bred.	13	3,6	1	-

Bilaga 4. Fyndtabell

Fyndnr	Material	Sakord	Antal	Vikt (g)	Anmärkning	Område	Fyndomständighet	Anl/Lager	Fyndenhet	Gallrat
1	Lera	Föremål	11	65	Ej tydlig lerklinig. Påträffades i gräv-enhet G1706.	5	Lager	1710	1747	Ja
2	Keramik	Kärl	2	3	-	5	Anläggning	1721	1731	Nej
3	Järn	Pryl	1	10	Påträffad centralt i anläggningen. Spets av pryl. 3,2 cm lång och 0,7 cm tjock.	4	Anläggning	1449	1462	Ja
4	Bergart	Malsten	1	2 009	Malstensunderliggare, del av. Schakt-fynd. 0,22 m lång, 0,04–0,12 m bred, 0,04–0,07 m tjock.	5	Schaktfynd	-	1705	Nej
5	Bergart	Avslag	1	1	Möjligt kvartsavslag. Påträffades i grävenhet G1706.	5	Lager	1710	1748	Nej

Bilaga 5. Provrutor

ID	Område	Undersökningsmetod	Fyndinsamlingsmetod	Fyllning	Djup (m)	Beskrivning	X	Y	Z
321	1	Skårslev	Handplock	Brun silt	0,05	0,8×0,45 m stor. Fri grävenhet intill område med träkol. Träkolet tolkas som naturligt då det till viss del ej var genombränt samt att ingen tydlig form eller avgränsning fanns. Troligen neddraget genom bioturbation. I schakt S311.	6560633,4	649597,4	45,8
330	2	Skårslev	Handplock	Brun silt	0,15	1×1 m stor. Grävenhet i område med stenar i storlek knytnäve–0,3 m. Utgör naturlig moränansamling. Ca 0,1 m brun silt, under detta ca 0,05 m beige siltig sand, under detta gulbrun morän. I schakt S367.	6560703,2	649518,3	45,4
1304	3	Skårslev	Handplock	Brun silt	0,1	0,8×0,65 m stor. Fri grävenhet i stenigt område. Utgör naturlig moränansamling. I schakt S1264.	6560901,1	649613,1	40,9
1346	2	Skårslev	Handplock	Brun silt	0,1	1×1 m stor. Grävenhet i stenigt område. Naturligt avsatt sten. I schakt S334.	6560711,2	649524,9	46,0
1706	5	Skårslev	Handplock	Brungrå lerig silt	0,05	1×1 m stor. Grävenhet i kulturlager A1710. Lerig silt, brungrå i ytan, ljusnar mot botten. Fynd av bränd och sintrad lera och ev. kvartsavslag. I schakt S1662	6560711,2	650389,4	40,0
1983	7	Skårslev	Handplock	Brun silt	0,05	0,9×0,9 m stor. Fri grävenhet i morän p.g.a. förekomst av träkol i botten av vegetationsnivå. Naturligt avsatt kol med morän under med förekomst av röd sandsten. I schakt S1976.	6560673,8	650365,5	39,3

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 22051

**Vedartsanalyser på material från Stockholms län,
Södertälje, Tvetaberg.**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 22051

2022-07-24

Vedartsanalyser på material från Stockholms län, Södertälje, Tvetaberg.

Uppdragsgivare: Andreas Forsgren/Stiftelsen Kulturmiljövård

Arbetet omfattar tio kolprover från förundersökningen av stensättningar och en boplats. Förväntad datering främst i äldre järnålder.

Proverna innehåller kol från björk, ek, gran, lind, lönn och tall.

Gran och lind kan komma att ge hög egenålder vid dateringen. Björk och lönn bör ge mer tillförlitliga dateringar. Två av proverna innehåller grankol med en cellstruktur som antyder att det kan vara rotved. Sticker deras dateringar ut från övrigt material så kan det vara en förklaring. Det är dock inte omöjligt att man eldat med rotved från tex vindfällan. Troligen är dock inte kolet i stolphålet från själva stolpen.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
296	309	Härd	2,5g	2,5g 1 bit	Björk 1 bit	Björk 126mg	
1568	1575	Grop	1,2g	1,1g 7 bitar	Björk 3 bitar Ek 2 bitar Gran 2 bitar	Björk 113mg	
1598	1608	Stolphål	0,6g	0,5g 4 bitar	Gran 4 bitar	Gran 115mg	Kvist- /Rotved?
1635	1645	Härd	6,2g	4,9g 10 bitar	Gran 10 bitar	Gran 122mg	
1691	1704	Härd	32,9g	17,2g 44 bitar	Ek 8 bitar Gran 20 bitar Lönn 16 bitar	Lönn 412mg	
1721	1732	Härd	1,1g	0,9g 5 bitar	Gran 5 bitar	Gran 107mg	Rotved?
1733	1744	Grop	16,2g	6,2g 6 bitar	Lind 6 bitar	Lind 725mg	
1815	1823	Grop	1,2g	1,0g 3 bitar	Gran 1 bit Tall 2 bitar	Gran 43mg	
1795	1824	Härd	0,7g	0,7g 6 bitar	Gran 6 bitar	Gran 58mg	
1965	1975	Grop	27,7g	0,6g 4 bitar	Björk 1 bit Tall 3 bitar	Björk 83mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
 Box 178
 791 24 FALUN
 Tfn: 070 34 00 645
 E-post: vedlab@vedlab.se
 www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Björk Glasbjörk Vårtbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Gran	<i>Picea abies</i>	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvbrädor störrar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder
Lind	<i>Tilia cordata</i>	800 år	Näringsrika, väl dränerade, gärna steniga marker Skuggtålig.	Lätt och mjuk ved.	Innerbarken eller bastet användes till korgar och rep
Lönn	<i>Acer platanoides</i>	150 år	Frisk mullrik mark. Mest som inslag i annan skog och i gläntor och skogsbyn.	Hård seg och lätt ved. Finsnickerier, räfskaft, bränsle	Invandrade med ekblandskogen ca 4000 fkr.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	600 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

Uppsala 2022-10-03

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Andreas Forsgren
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora Gatan 41
722 12 VÄSTERÅS

Resultat av ¹⁴C datering av träkol från KM22028, Tvetaberg, Tveta sn, Södertälje, Södermanland. (p 4606)

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före mätningen av ¹⁴C-innehållet i acceleratorn förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 3, till CO₂-gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-75252	PK309	-25,3	2 162 ± 30
Ua-75253	PK 1575	-27,2	324 ± 28
Ua-75254	PK1704	-24,8	1 557 ± 29
Ua-75255	PK1824	-25,5	927 ± 29
Ua-75256	PK1975	-25,1	261 ± 29

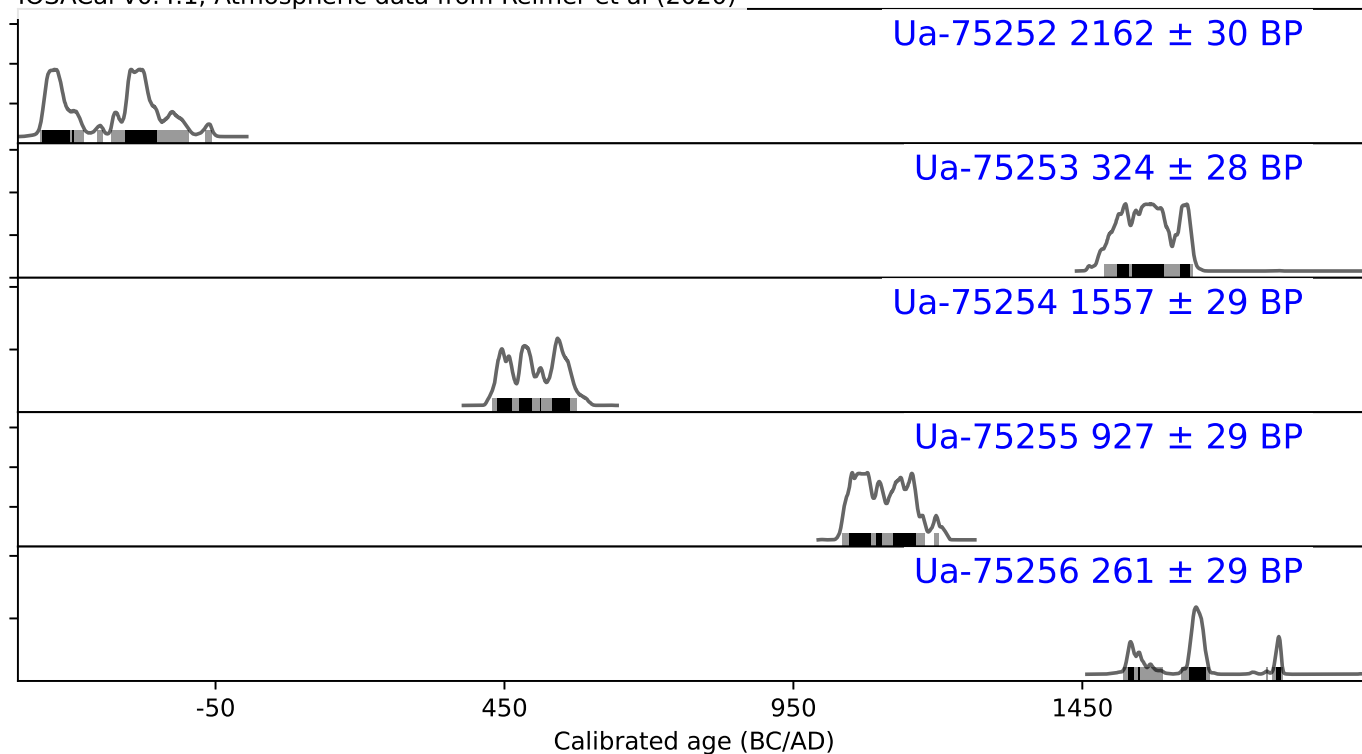
Med vänliga hälsningar

Maximilian Maximilian Schmidt
2022.10.03
Schmidt 15:03:32 +02'00'

Maximilian Schmidt/Daniel Primetzhofer

Kalibreringskurvor

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020)

